

พืชสมุนไพรในประเทศไทย

ตอนที่ 2

สถาบันวิจัยสมุนไพร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

พืชสมุนไพรในประเทศไทย

ตอนที่ 2

ณัฏฐรา จันทร์สุวานิชย์
ครุณ เพ็ชรพลาย
ชาตรี ชาญประเสริฐ

สถาบันวิจัยสมุนไพร
กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
กระทรวงสาธารณสุข

พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 2

ISBN 974-7549-60-3

ตอนที่ 2 (พิมพ์ครั้งที่ 3) พ.ศ. 2548

คณะผู้นิพนธ์

ณัฏฐรา จันทรสวานิชย์

ครุณ เพ็ชรพลาย

ชาตรี ชาญประเสริฐ

คณะผู้สำรวจ

ณัฏฐรา จันทรสวานิชย์

คาร์ตัน สีสั่งข์

ครุณ เพ็ชรพลาย

ชาตรี ชาญประเสริฐ

สุรพล อินกานา

วิฑิตย์ นามมูลน้อย

ยิ่ง เปลี่ยนกลิ่น

วารุณี จิรวัฒนาพงศ์

คณะผู้ถ่ายภาพ

คาร์ตัน สีสั่งข์

ณัฏฐรา จันทรสวานิชย์

ครุณ เพ็ชรพลาย

วิฑิตย์ นามมูลน้อย

วารุณี จิรวัฒนาพงศ์

ออกแบบ

กาญจนา ทรัพย์อ่อนกุล

ภาพปกหน้า ชมพู่สาแหรก *Syzygium malaccense* (L.) Merr. & L.M. Perry

ภาพปกหลัง ไมยราบ *Mimosa pudica* Linn. var. *unijuga* (Duchass. & Walp.) Griseb.

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์

สงวนลิขสิทธิ์ ห้ามการลอกเลียนไม่ว่าส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้

คำนำ

รัฐบาลมีนโยบายจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ อย่างเป็นระบบและครบวงจร ซึ่งจำเป็นจะต้องเริ่มจากวัตถุดิบสมุนไพรที่มีความถูกต้องด้านชนิดพืช และข้อมูลการใช้ประโยชน์พื้นบ้านเป็นข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในการคัดเลือกสมุนไพรที่จะนำมาใช้ในการศึกษาวิจัย ประเทศไทยมีความได้เปรียบในด้านความหลากหลายของทรัพยากรสมุนไพร และมีการศึกษาสมุนไพรเพื่อค้นหาศักยภาพอย่างกว้างขวาง ข้อมูลด้านชนิดพืช การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น และในตำรายาแผนโบราณจึงเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่สำคัญสำหรับนำไปศึกษาวิจัยขั้นรายละเอียดต่อไป ซึ่งกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ได้จัดพิมพ์หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทยตอนที่ 1” “พืชสมุนไพรในประเทศไทยตอนที่ 2” และ “พืชสมุนไพรในประเทศไทยตอนที่ 3” เพื่อเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวมาแล้ว สำหรับหนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทยตอนที่ 2” ได้เคยจัดพิมพ์ขึ้น 2 ครั้ง ปรากฏว่าหนังสือเล่มนี้ยังเป็นที่สนใจของนักวิชาการ ตลอดจนบุคคลต่างๆ ทั่วไปเป็นจำนวนมากจนถึงปัจจุบัน ทำให้ไม่เพียงพอแก่การเผยแพร่ จึงจำเป็นต้องจัดพิมพ์เพิ่มเติมอีกครั้งนี้เป็นครั้งที่ 3

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้ยังทรงคุณค่า ในด้านการแนะนำชนิดพืช พร้อมข้อมูลประกอบเบื้องต้น สำหรับเผยแพร่เพื่อประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้า ศักยภาพของสมุนไพร อันจะก่อให้เกิดการนำมาใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องและมีคุณค่า อีกทั้งมีส่วนช่วยผลักดัน แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพ ให้บรรลุตามนโยบายของรัฐบาลต่อไป

(นายแพทย์ไพจิตร วราชิด)

อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

คำนำ

ตอนที่สถาบันวิจัยสมุนไพรได้เคยจัดพิมพ์หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 1” เพื่อเผยแพร่และส่งเสริมความรู้ด้านชนิด ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และข้อมูลเบื้องต้นของสมุนไพร จนปรากฏเป็นที่สนใจของนักวิชาการและบุคคลทั่วไป ตลอดจนได้มีผู้สอบถามและต้องการรู้จักพืชสมุนไพรชนิดอื่นๆ เพิ่มขึ้นอีก สถาบันวิจัยสมุนไพรจึงพิจารณาคัดเลือกพืชสมุนไพรอีกจำนวน 100 ชนิด นำมาจัดพิมพ์หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 2” ขึ้น โดยยังคงเนื้อหาสาระเช่นที่เคยจัดพิมพ์ในตอนที่ 1 มาแล้ว

หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะยังคงก่อประโยชน์ และเพิ่มเติมสาระความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรแก่ผู้สนใจได้แพร่หลายยิ่งขึ้น

(นางนาถฤดี สิทธิสมวงศ์)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสมุนไพร

คำนำ

หลังจากที่ได้จัดพิมพ์หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 1” ซึ่งเป็นการนำเสนอชนิดพืช ที่มีการกล่าวอ้างการใช้ประโยชน์ทางยา ในตำรายาแผนโบราณของไทยและต่างประเทศ เพื่อเผยแพร่และส่งเสริมความรู้ในด้านชนิด ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และข้อมูลเบื้องต้นของพืชสมุนไพรชนิดต่างๆมาแล้วนั้น บัดนี้ คณะผู้พิมพ์ได้คัดเลือกพืชสมุนไพรอีกจำนวน 100 ชนิด ซึ่งเป็นผลงานจากการสำรวจเก็บตัวอย่าง พร้อมบันทึกข้อมูลพืชในแหล่งธรรมชาติ ตรวจสอบชื่อชนิดตามหลักพฤกษอนุกรมวิธาน เพื่อให้ทราบชื่อพฤกษศาสตร์ของพืชเหล่านั้น และนำมาเรียบเรียงจัดพิมพ์หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 2” ขึ้น โดยมีขอบเขตเนื้อหาสาระเช่นเดิม นอกจากนี้ยังได้เพิ่มเติมภาพถ่ายส่วนของพืชบางชนิดที่มีขนาดเล็กมาก ซึ่งถ่ายจากกล้องจุลทรรศน์สามมิติ เพื่อให้เห็นรูปร่าง ลักษณะของส่วนต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย

อนึ่ง การจัดทำหนังสือเล่มนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อแนะนำชนิด และลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพรชนิดต่างๆ ที่มีการกล่าวอ้างในตำรายาแผนโบราณเป็นข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่มีข้อมูลการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ มาสนับสนุนการใช้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นจึงยังไม่ควรนำไปใช้รักษาตนเอง เพราะอาจเกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ข้อมูลการกล่าวอ้างถึงการใช้ในตำรายาแผนโบราณเหล่านี้ เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นที่รวบรวมจากเอกสารตำราต่างๆ อันจะนำไปสู่การค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์ในสาขาที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุน ยืนยัน หรือปฏิเสธข้อมูลเหล่านั้น ซึ่งจะเป็นการพัฒนาสมุนไพรหลากหลายชนิดที่เคยมีเพียงข้อมูลจากตำราพื้นบ้าน โดยปราศจากหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ให้มีการค้นคว้าวิจัยอย่างเป็นระบบ สำหรับพัฒนาเป็นยาแผนปัจจุบัน ซึ่งจะยังประโยชน์นานัปการต่อประเทศชาติต่อไป

คณะผู้พิมพ์

คำขอบคุณ

คณะผู้นิพนธ์ขอขอบพระคุณห้องสมุดพฤกษศาสตร์ หอพรรณไม้ กรมป่าไม้, กลุ่มงานพฤกษศาสตร์ กองพฤกษศาสตร์และวัชพืช กรมวิชาการเกษตร และภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในความอนุเคราะห์ด้านเอกสารตำราวิชาการและอนุญาตให้ศึกษาลักษณะตัวอย่างพืชแห้งในพิพิธภัณฑ์พืช ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการตรวจสอบชื่อนิดิพืช และขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือในการจัดทำเอกสารฉบับนี้ทุกท่าน

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณ ดร.เรณู โกยสุโข อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ นายแพทย์ไพจิตร วราชาติ รองอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ นายแพทย์อรรถณพ สมาริวัฒน์ นายแพทย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ 10 ชช. และ ภญ. นาถฤดี สิทธิสมวงศ์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสมุนไพร ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำอันมีค่า และให้การสนับสนุนการจัดพิมพ์ จึงทำให้ผลงานนี้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

กันยายน 2541

สารบัญ

คำนำ.....	3
คำนำ.....	4
คำนำ.....	5
คำขอขอบคุณ.....	6
<i>Acalypha indica</i> Linn. ตำแยแมว.....	14
<i>Acalypha lanceolata</i> Willd. ตำแยแมว.....	16
<i>Albizia lebbekoides</i> (DC.) Benth. คาง.....	18
<i>Allamanda cathartica</i> Linn. บานบุรีเหลือง.....	20
<i>Allophylus cobbe</i> (L.) Raeusch. ต่อไล่.....	22
<i>Aloe barbadensis</i> Mill. ว่านหางจระเข้.....	24
<i>Alternanthera sessilis</i> (L.) R. Br. ผักเป็ดไทย.....	26
<i>Amaranthus viridis</i> Linn. ผักขมหัว.....	28
<i>Ammannia baccifera</i> Linn. มะไฟนกคุ้ม.....	30
<i>Antidesma ghaesembilla</i> Gaertn. เม่าไข่ปลา.....	32
<i>Argyreia nervosa</i> (Burm.f.) Boj. ใบระบาค.....	34
<i>Asystasia gangetica</i> (L.) T. Anders. บำเพ็ญ.....	36
<i>Averrhoa carambola</i> Linn. มะเฟือง.....	38
<i>Barleria cristata</i> Linn. อังกาบ.....	40
<i>Breynia vitis-idaea</i> (Burm.f.) C.E.C. Fischer ผักหวานตัวผู้.....	42
<i>Buchanania reticulata</i> Hance หัวเมงวัน.....	44
<i>Caesalpinia bonduc</i> (Linn.) Roxb. สวาด.....	46
<i>Cansjera rheedii</i> J.F. Gmelin นางจุ่ม.....	48
<i>Cardamine hirsuta</i> Linn. รุ่ยบีโก.....	50
<i>Cassia fistula</i> Linn. ถุน.....	52
<i>Cassia tora</i> Linn. จุมเห็ดไทย.....	54
<i>Catharanthus roseus</i> (L.) G. Don. แพงพวยฝรั่ง....	56
<i>Cayratia trifolia</i> (L.) Domin เถาคัน.....	58
<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb. บัวบก.....	60

<i>Christia obcordata</i> (Poir.) Bakh. f. ฝี่เสื่อ.....	62
<i>Christia vespertilionis</i> (L.f.) Bakh.f. หางนกสิง.....	64
<i>Citrus aurantifolia</i> (Christm. & Panz.) Swingle มะนาว.....	66
<i>Cleome gynandra</i> Linn. ผักเสี้ยน.....	68
<i>Clitoria ternatea</i> Linn. อัญชัน.....	70
<i>Coccinia grandis</i> (L.) Voigt. ตำลึง.....	72
<i>Derris scandens</i> (Roxb.) Bth. เถาวัลย์เปรียง.....	74
<i>Desmodium triflorum</i> DC. หญาเกล็ดหอย.....	76
<i>Dracaena fragrans</i> Ker-Gawl. วาสนา.....	78
<i>Duranta erecta</i> Linn. เพียนหยด.....	80
<i>Eclipta prostrata</i> Linn. กะเม็ง.....	82
<i>Eichhornia crassipes</i> (Mart.) Solms ผักตบชวา.....	84
<i>Euphorbia heterophylla</i> Linn. หญาหย่าง.....	86
<i>Euphorbia microphylla</i> Heyne ex Roth น้ำนมราชสีห์ใบเล็ก.....	88
<i>Euphorbia thymifolia</i> Linn. น้ำนมราชสีห์เล็ก.....	90
<i>Flacourtia indica</i> Merr. ตะขบป่า.....	92
<i>Glinus oppositifolius</i> A.DC. ผักขวง.....	94
<i>Hedyotis diffusa</i> Willd. โห้มเงวนา.....	96
<i>Hedyotis pterita</i> Bl. หญาฟงพดเขา.....	98
<i>Hemigraphis alternata</i> (Burm.f.) T. Anders. ดาดตะกั่ว.....	100
<i>Hibiscus rosa-sinensis</i> Linn. ชบา.....	102
<i>Hibiscus vitifolius</i> Linn. ครอบจักรวาล.....	104
<i>Hyptis brevipes</i> Poit. นัตถพรอินทร์.....	106
<i>Indigofera hirsuta</i> Linn. ครามขน.....	108
<i>Ipomoea cairica</i> (L.) Sweet ผักบุ้งรั้ว.....	110
<i>Ipomoea digitata</i> Linn. ผักบุ้งรั้ว.....	112

<i>Ipomoea nil</i> (L.) Roth ว่านผักบุ้ง.....	114
<i>Ipomoea obscura</i> (L.) Ker-Gawl. โทงวระ.....	116
<i>Ipomoea pes-tigridis</i> Linn. ขยี้มดินหมา.....	118
<i>Ipomoea quamoclit</i> Linn. คอนสวรรค์.....	120
<i>Jasminum funale</i> Decne ไม้ไก่.....	122
<i>Jatropha curcas</i> Linn. สบู่ดำ.....	124
<i>Jatropha gossypifolia</i> Linn. สบู่แดง.....	126
<i>Jatropha multifida</i> Linn. ฝิ่นต้น.....	128
<i>Lagerstroemia floribunda</i> Jack ตะแบกนา.....	130
<i>Laportea interrupta</i> (L.) Chew ตำแยตัวเมีย.....	132
<i>Leea rubra</i> Bl. เขือง.....	134
<i>Leonotis nepetaefolia</i> (L.) R. Br. ฉัตรพระอินทร์..	136
<i>Lepisanthes fruticosa</i> (Roxb.) Leenh. ชำมะเลียง..	138
<i>Leucaena leucocephala</i> (Lamk.) De Wit	
กระถินไทย.....	140
<i>Lindernia crustacea</i> (L.) F.v. M. var. <i>crustacea</i>	
หญ้ากาบหอยตัวเมีย.....	142
<i>Lindernia pusilla</i> (Willd.) Bold. หญ้ากาบหอยเล็ก	144
<i>Lindernia viscosa</i> (Hornem.) Bold.	
หญ้ากาบหอยดอกขาว.....	146
<i>Ludwigia adscendens</i> (L.) Hara ผักแพงพวย.....	148
<i>Maerua siamensis</i> (Kurz) Pax แจง.....	150
<i>Maytenus marcanii</i> Ding Hou หนามแดง.....	152
<i>Melia azedarach</i> Linn. เลี่ยน.....	154
<i>Mimosa pigra</i> Linn. ไมยราบต้น.....	156
<i>Mimosa pudica</i> Linn. var. <i>unijuga</i> (Duchass. &	
Walp.) Griseb. ไมยราบ.....	158
<i>Mimusops elengi</i> Linn. พิกุล.....	160
<i>Monochoria hastata</i> (L.) Solms ผักตบไทย.....	162
<i>Morinda citrifolia</i> Linn. ขอบ้าน.....	164
<i>Mucuna pruriens</i> (L.) DC. หมามุ่ย.....	166

<i>Murdannia nudiflora</i> Brenan กินกุ้งน้อย.....	168
<i>Passiflora foetida</i> Linn. กะทกรก.....	170
<i>Piper sarmentosum</i> Roxb. ex Hunter ข้าวหลาม.....	172
<i>Plumeria rubra</i> Linn. ต้นทมแดง.....	174
<i>Polyalthia evecta</i> (Pierre) Fin. & Gagnep. น้ำเต้าเต้ง.....	176
<i>Polygala triflora</i> Linn. หญ้าปีกไก่ดำ.....	178
<i>Portulaca quadrifida</i> Linn. ผักเบี้ยหนู.....	180
<i>Pouzolzia zeylanica</i> (L.) Benn. หญ้าหนอนตาย..	182
<i>Quisqualis indica</i> Linn. เล็บมือนาง.....	184
<i>Rhynchosia minima</i> (L.) DC. กาวกะปอม.....	186
<i>Salacia chinensis</i> Linn. กำแพงเจ็ดชั้น.....	188
<i>Sauropus androgynus</i> (L.) Merr. ผักหวานบ้าน.....	190
<i>Sida rhombifolia</i> Linn. ssp. <i>retusa</i> (L.) Borss. หญ้าขี้ด.....	192
<i>Solanum trilobatum</i> Linn. มะแว้งเครือ.....	194
<i>Spondias cytherea</i> Sonn. มะกอกฝรั่ง.....	196
<i>Syzygium malaccense</i> (L.) Merr. & L.M. Perry ชมพูสาแหรก.....	198
<i>Tamarindus indica</i> Linn. มะขาม.....	200
<i>Tephrosia purpurea</i> (L.) Pers. ครามป่า.....	202
<i>Tetracera loureiri</i> (Fin. & Gagnep.) Pierre ex Craib รสสุคนธ์.....	204
<i>Thevetia peruviana</i> (Pers.) K. Schum. ร้าเพย.....	206
<i>Triphasia trifolia</i> P. Wils. มะนาวเทศ.....	208
<i>Wissadula periplocifolia</i> (L.) Presl. ex Thwaites ข้าวคัม.....	210
<i>Zygotelma benthamii</i> Baill. อบเชยเถา.....	212
เอกสารอ้างอิง.....	214
บรรณานุกรมภาษาไทย.....	221

พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 2

ตำแยแมว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Acalypha indica Linn.

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

ตำแยตัวผู้ หานแมว

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว สูงถึง 1.5 เมตร บางครั้งอาจมีเนื้อไม้ตอนโคนต้น ลำต้นมีขนโค้งงอขึ้นปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนกว้างเกือบกลม ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบจัก มีเส้นใบ 3-5 เส้นออกจากฐานใบ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน แต่จะมีขนตามเส้นใบ ก้านใบยาว ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบและตามปลายยอด ดอกตัวเมียอยู่ส่วนล่างของช่อดอก ดอกตัวผู้จะอยู่ส่วนบน ปลายยอดช่อดอกจะยื่นยาวออกไปเป็นเส้นบางๆ และที่ปลายสุดจะเป็นดอกตัวเมียที่ไม่สมบูรณ์ ดอกตัวเมียแต่ละดอกจะมีใบประดับขนาดใหญ่เป็นรูปถ้วยริมจักตื้นๆ รองอยู่ ผลรูปทรงเกือบกลม ขนาดประมาณ 2.5 มิลลิเมตร

พบตามที่ทิ้งร้าง ริมทาง เรือกสวน สนามหญ้า ที่ชุ่มชื้นทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น, ราก - ยาถ่าย

ใบ - ขับเสมหะ ถ่ายพยาธิ ถ้าใช้ปริมาณมากเกินไปจะทำให้คลื่นไส้ อาเจียน ภายนอกใช้ใบแห้งป่นโรยแผลเปื่อย

ตำแยแมว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Acalypha lanceolata Willd.

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

-

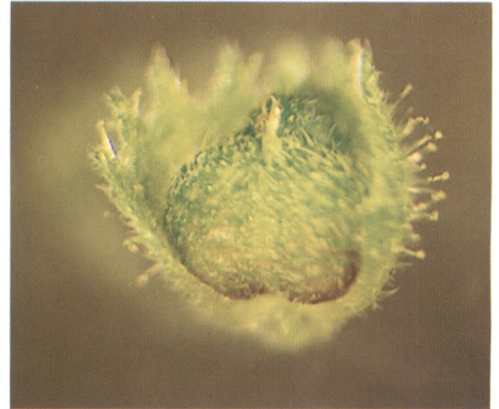
ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นกลม ตั้งตรง สูงถึง 1 เมตร ตามลำต้นมีขนงอซึ่งลูปคลุมตลอดทั่วลำต้น ใบเดี่ยว เรียงเวียน ตัวใบรูปไข่ ปลายใบแหลม ขอบใบจัก ผิวใบด้านบนมีขน ส่วนด้านล่างมีขนเฉพาะตามเส้นใบ ก้านใบยาว ช่อดอกออกตามซอกใบ ขนาดสั้นกว่าหรือยาวเท่ากับก้านใบ ดอกตัวเมียอยู่ส่วนล่างของช่อดอก ซึ่งดอกตัวเมียแต่ละดอก จะมีใบประดับขนาดเล็กเป็นรูปถ้วย ริมจักเป็นซี่แหลมรองอยู่ ผลรูปทรงเกือบกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-2 มิลลิเมตร

พบตามที่ทิ้งร้างชุ่มชื้น ริมกำแพง ริมทางทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - บ่มหนอง ชำระแผล

คาง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Albizia lebbekoides (DC.) Benth.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

คาง จามรีดง จามรีป่า

ลักษณะพืช

ไม้ยืนต้น กิ่งก้านกลมเกลี้ยง ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ช่อดอกแตกแขนงหลายชั้น ออกตามซอกใบและปลายยอด แต่ละช่อดอกเป็นกระจุกมีดอก 10-15 ดอก ขนาดเท่าๆ กัน ดอกขนาดเล็กรูปกรวย ปลายแยก 5 กลีบ ฝักแบนยาว สีน้ำตาลเข้ม ผิวเกลี้ยง

พบตามป่าเบญจพรรณ ป่าโปร่ง ชายทะเล

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น - ฝาดสมาน ประโยชน์แก้ปวดท้อง

บานบุรีเหลือง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Allamanda cathartica</i> Linn.
วงศ์	Apocynaceae
ชื่ออื่น	บานบุรี

ลักษณะพืช ไม้เถา ทั้งต้นมียางสีขาว ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม หรือออกรอบข้อ 3-4 ใบ ใบรูปขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ดอกออกเป็นช่อตามปลายกิ่ง กลีบดอก ตอนโคนเชื่อมกันเป็นหลอด ปลายแยก 5 กลีบ กลีบดอกสีเหลืองสด เมื่อดอกบาน มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 7-10 เซนติเมตร ผล รูปทรงเกือบกลมมีหนาม ภายในมีเมล็ด จำนวนมาก

เป็นพืชพื้นเมืองของทวีปอเมริกาใต้ นำเข้ามาปลูกเป็นไม้ประดับกลางแจ้ง ปลูกเป็นซุ้ม หรือปลูกตามรั้ว

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	- เป็นยาถ่าย แก้อักเสบ
ทำให้อาเจียน
น้ำยางและเปลือก	- ใช้ปริมาณน้อยๆ เป็น-
ยาถ่าย ขับน้ำดี ถ้าใช้-
ปริมาณมากจะเป็นพิษ-
ทำให้ท้องเสีย

ต่อไล่

ชื่อวิทยาศาสตร์

Allophylus cobbe (L.) Raeusch.

วงศ์

Sapindaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรง ใบเป็น
ใบประกอบ เรียงเวียน แต่ละใบมีใบย่อย
3 ใบย่อย ก้านใบขาว เนื้อใบบาง ดอก
ออกเป็นช่อแตกแขนง 2-4 ช่อตามซอกใบ
ดอกขนาดเล็ก กลีบดอก 4 กลีบ สีขาว
ผลค่อนข้างกลม ผลอ่อนสีเขียว เมื่อสุก
เป็นสีแดง

พบตามรือกสวน ชายป่าละเมาะ ป่า-
เบญจพรรณทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ

- เป็นส่วนผสมปรุงยา-
ช่วยในการคลอดบุตร
น้ำคั้นทาแก้คันเป็นฝ้า-
ในเด็ก

ราก

- ยาพอกแก้ปวดท้อง

ใบและเปลือกต้น

- ยาพอกแก้ฟกช้ำ

ทั้งต้น

- แก้ไข้จับสั่น

ว่านหางจระเข้

ชื่อวิทยาศาสตร์

Aloe barbadensis Mill.

วงศ์

Liliaceae

ชื่ออื่น

ว่านไฟไหม้ หางตะเข้

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นสั้น แตกหน่อออกจาก
ลำต้น ใบเดี่ยว เรียงเวียนถี่ ใบรูปขอบขนาน
ปลายใบเรียวแหลม โคนใบกว้าง ใบอวบน้ำ
ด้านหน้าแบน ด้านหลังโค้งนูน ขอบใบ
มีหนามแหลมเล็กๆ เนื้อในใบเป็นวุ้นใส
ผิวใบหนาเมื่อกรีดลงไปจะมีน้ำยางสีเหลือง
ออกมา ดอกออกเป็นช่อยาว แทงช่อออก
จากกลางกอ กลีบดอกโคนเชื่อมกัน ปลาย
แยกเล็ก 6 กลีบ ดอกสีเหลืองส้ม หรือสีแดง
เป็นพืชพื้นเมืองของแอฟริกา นิยมนำ
มาปลูกเป็นไม้ประดับ ชอบดินปนทราย

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบสด - แก้ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก

ผักเป็ดไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Alternanthera sessilis (L.) R. Br.

วงศ์

Amaranthaceae

ชื่ออื่น

ผักเป็ด

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นตั้งตรงหรือทอดคลานไปตามพื้น ในที่น้ำท่วมถึง หรืออาจลอยอยู่ผิวน้ำก็ได้ สีเขียวหรือม่วงประปราย มีขนยาวตามข้อ ใบเดี่ยวออกตรงข้าม มีรูปร่างหลายแบบ ตั้งแต่รูปหอก รูปไข่ ไข่กลับ ผิวใบเกลี้ยงหรือมีขนอ่อนเล็กน้อย ก้านใบสั้น ช่อดอกแน่นเป็นกระจุกตามซอกใบ ไม่มีก้านช่อดอก ดอกขนาดเล็ก กลีบดอก 5 กลีบสีขาวหรือม่วงอ่อน ผลขนาดเล็ก รูปไต สีน้ำตาลเข้ม ผิวเกลี้ยง

พบตามที่ชุ่มชื้น ริมทาง หนองบึง เรือกสวน ไร่นา ทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น

- ดับพิษโลหิต ฟอกโลหิต-
ประจำเดือน บำรุงโลหิต
ขับน้ำนม แก้ไข้

ต้นและใบ

- แก้พิษงู

ผักขมหัว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Amaranthus viridis Linn.

วงศ์

Amaranthaceae

ชื่ออื่น

ผักขม

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นตั้งตรง หรือเอน สูงถึง 70 เซนติเมตร ไม่มีขน ตามลำต้น ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่กว้าง ช่อดอกออกตามปลายยอดและซอกใบ ช่อดอกรูปทรงกระบอกยาวปลายแหลม ดอกมีขนาดเล็กมาก แยกเพศ แต่อยู่ในช่อดอกเดียวกัน ผลขนาดเล็กรูปร่างกลมค่อนข้างแบน ผลแก่มีผิวขุ่น ภายในมีเมล็ดสีดำผิวเรียบเป็นมัน 1 เมล็ด

พบตามริมทาง ที่ทิ้งร้างทั่วไป ชอบในที่แห้งโล่งแจ้ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น	-	แก้ไข้	ขับปัสสาวะ
		ขับน้ำนม	แก้ท้องเสีย
		แก้บิด	
ใบ	-	พอกแผล	ฝี
ราก	-	ถอนพิษภายใน	ขับปัสสาวะ
		ขับเสมหะ	
		แก้อาการคันตามผิวหนัง	

มะไฟนกุ่ม

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ammannia baccifera Linn.

วงศ์

Lythraceae

ชื่ออื่น

สะเดานา หญ้ารักนา แก้วรักนา

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นเป็น
สี่เหลี่ยม ตั้งตรงและมักแตกกิ่งก้านตอน
โคนต้น สูง 0.1-0.6 เมตร โคนลำต้น
มีสีแดง ผิวเกลี้ยง ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม
ตัวใบรูปยาวรี หรือรูปหอก ผิวเกลี้ยง ไม่มี
ก้านใบ ดอกออกเป็นกระจุกตามซอกใบ
ดอกมีขนาดเล็ก ไม่มีกลีบดอก กลีบเลี้ยง -
รูปกรวยปลายแยก 4 แฉก สีเขียว ปลายแฉก
มีสีแดง ระหว่างแฉกทั้งสี่ จะมีติ่งเล็กๆ เชื่อม
ผลกลมเป็นขนาดเล็ก 1-1.5 มิลลิเมตร สีแดง
ภายในมีเมล็ดเล็กๆ สีแดงจำนวนมาก
พบตามที่ชื้นแฉะ ริมหนองน้ำ ใน
ทุ่งนาทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - ประยาคมรักษาโรคเกี่ยวกับน้ำดี

ข้อควรระวัง

ทั้งต้น - เป็นพิษ

ใบ - ทำให้ผิวหนังเป็นตุ่มหนอง

เม่าไข่ปลา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Antidesma ghaesembilla Gaertn.

วงศ์

Stilaginaceae

ชื่ออื่น

ชะเม่าผา มะเม่าข้าวเบา เม่าทุ่ง

ลักษณะพืช

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูงถึง 10 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับในระนาบเดียวกัน ใบรูปไข่หรือไข่กลับ ปลายใบมนหรือมีติ่งแหลมเล็กน้อย โคนใบมนหรือหยักเว้า ผิวใบเกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อยตามเส้นใบ และด้านหลังใบ ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ และปลายยอด ดอกแยกเพศ และอยู่ต่างต้น ดอกขนาดเล็กมาก ผลรูปทรงกลมเบี้ยว ขนาดประมาณ 0.5 เซนติเมตร ผลสุกสีแดงคล้ำเกือบดำ ภายในมีเมล็ด 1 เมล็ด พบขึ้นตามป่าละเมาะ ป่าพรุ เรือกสวนทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- เปลือกต้น - ฝาดสมาน บำรุงกำลัง
- ใบ - ทาแก้ปวดศีรษะ แก้โรคผิวหนัง ท้องบวม

ใบระบาด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Argyreia nervosa (Burm.f.) Boj.

วงศ์

Convolvulaceae

ชื่ออื่น

ผักกระบาด เมืองมอน

ลักษณะพืช

ไม้เถา ตามลำต้นมีขนนุ่มสีขาว หรือ
สีน้ำตาลเหลืองปกคลุม เถามีน้ำยางสีขาว
ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่ โคนใบเว้า
ปลายใบแหลม ใบมีขนาดใหญ่ ผิวใบ
ด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขนละเอียดสีขาว
หรือสีเทาปกคลุม ดอกออกเป็นช่อตาม
ซอกใบ ดอกรูปกรวย ปากบานคล้ายปาก-
แตร ดอกสีชมพูอมม่วง ขนาดใหญ่

พบปลูกเป็นไม้ประดับตามอาคารบ้าน-
เรือนทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก

- แก่น้ำเหลืองเสีย แก้ไข-
ข้ออักเสบ ขับปัสสาวะ
กระตุ้นกำหนด

ใบ

- พอกฝีและบาดแผลอักเสบ
พอกแก้โรคผิวหนัง

บาหยา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Asystasia gangetica (L.) T. Anders.

วงศ์

Acanthaceae

ชื่ออื่น

ข้าหยา ผักกูดเนา

ลักษณะพืช

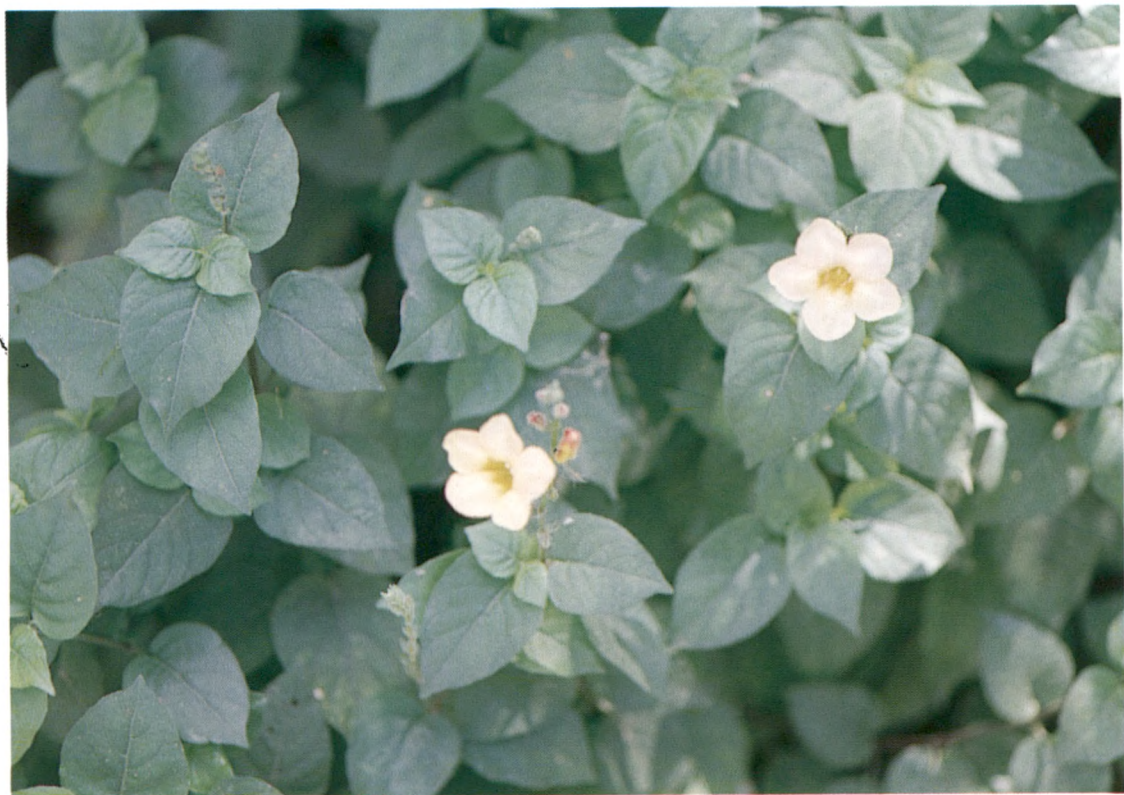
ไม้ล้มลุก ลำต้นตั้งตรงหรือร่อเลื้อย สูงถึง 1 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปไข่ ปลายใบแหลม โคนใบเว้าเล็กน้อย ดอก ออกเป็นช่อ โดยจะติดอยู่บนแกนช่อดอก เพียงด้านเดียว และทะยอยบานจากโคนช่อ ขึ้นไปตามปลายยอด ดอกรูปกรวย ปลาย แยก 5 แฉก ดอกสีขาว สีเหลือง หรือสีม่วง ผลรูปกระบอก มีขนปกคลุม ภายในมีเมล็ด 3-4 เมล็ด เมล็ดรูปไตแบน

พบตามที่ทิ้งร้าง ริมทาง ริมน้ำ ชายคลอง นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - แก้ปวดบวม แก้ปวดตามข้อ ถ้ำพยาธิ

มะเฟือง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Averrhoa carambola Linn.

วงศ์

Averrhoaceae

ชื่ออื่น

สะบือ

ลักษณะพืช

ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ใบประกอบแบบขนนก เรียงเวียน แต่ละใบมีใบย่อย 3-11 ใบย่อย ใบย่อยออกตรงข้ามกันหรือเรียงสลับกัน ช่อดอกออกตามซอกใบที่มีใบติดอยู่ หรือใบร่วงหลุดไปแล้ว หรืออาจจะออกตามลำต้น ดอกขนาดเล็ก โคนเชื่อมติดกัน ปลายแยก 5 กลีบ สีม่วงแดง แต่ตอนโคนกลีบสีซีดจางเกือบขาว ผลรูปกลมรี มีสันเด่นชัด 5 สัน ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีเหลืองอ่อน เนื้อผลลักษณะชุ่มน้ำ รสหวานอมเปรี้ยว รับประทานได้

พบปลูกตามบ้านเรือน เรียกสวนทั่วไปเพื่อรับประทานผล

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ใบและราก - แก้ไข้
- ผล - ขับเสมหะ ขับปัสสาวะ
ขับเลือดเสีย แก้เลือด-
ออกตามไรฟัน
- ดอก - แก้ไข้

อังกาบ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Barleria cristata Linn.

วงศ์

Acanthaceae

ชื่ออื่น

หอมป่า ลืมเฒ่าใหญ่ ทองระอา ก้านช้าง

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงถึง 1.5 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปรีหรือรูปรีแกมขอบขนาน ช่อดอกออกตามซอกใบซึ่งไม่มีหนามแต่ละช่อมี 1-3 ดอก กลีบดอกเชื่อมกันเป็นหลอดปลายแยก 5 กลีบ มีกลีบหนึ่งขนาดใหญ่กว่ากลีบอื่น เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 เซนติเมตร กลีบดอกสีม่วงล้วน หรือสีม่วงและมีแถบขาว กลีบเลี้ยงสีเขียว 4 กลีบ ขนาดใหญ่ 2 กลีบ รูปไข่รี ปลายมีติ่งแหลม ขอบมีหนามสั้นๆ เล็กๆ และกลีบเล็ก 2 กลีบ รูปขอบขนาน ปลายแหลม แต่ละดอกมีใบประดับรูปขอบขนานแคบๆ 2 อัน

พบตามป่าละเมาะ นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ ขยายพันธุ์โดยการปักชำ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

รากและใบ - แก้ไอ ลดอาการบวม

ผักหวานตัวผู้

ชื่อวิทยาศาสตร์

Breynia vitis-idaea (Burm.f.) C.E.C. Fischer

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

ก้างปลาทะเล

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงถึง 3 เมตร ลำต้นเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่หรือรูปไข่กว้าง เนื้อใบบาง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ดอก มีขนาดเล็ก แยกเพศแต่อยู่บนต้นเดียวกัน ดอกตัวเมียออกเดี่ยวๆ ตอนบนของกิ่ง ส่วน ดอกตัวผู้ออกเป็นช่อๆ ละ 2-3 ดอก ตอนล่าง ของกิ่ง ผลค่อนข้างกลม หรือรูปไข่ขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงเมื่ออยู่จนติดผลมีขนาดเล็ก จำนวน 6 กลีบ

พบตามป่าโปร่ง ป่าละเมาะชายทะเล

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	- แก้กุดท้อง
ราก	- ยาบ้วนปากแก้ปวดฟัน
เปลือกต้น	- ฝาดสมาน

ห้วแมงวัน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Buchanania reticulata Hance

วงศ์

Anacardiaceae

ชื่ออื่น

กริด รักเขา ะปาดี อาศัย

ลักษณะพืช

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก กิ่งอ่อนมีขน
สีน้ำตาลแดงปกคลุม กิ่งแก่ผิวเกลี้ยง ใบเดี่ยว
เรียงเวียนสลับกันเป็นกลุ่มอยู่ตามปลายกิ่ง
ก้านใบแบน ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ด้านล่าง
เกลี้ยงหรือเกือบเกลี้ยง ดอกออกเป็นช่อตาม
ปลายกิ่ง ก้านช่อดอกเกลี้ยง ดอกขนาดเล็ก
กลีบดอก 5 กลีบ ผลกลมเขียว ผลอ่อนสีเขียว
ต่อมาเปลี่ยนเป็นแดง มีขนนุ่มสั้นๆ สีแดง-
อ่อนปกคลุม

พบตามป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่า-
ดิบแล้ง และป่าชายหาด

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ยาง - เป็นส่วนผสมปรุงยาบำรุง-
ร่างกายสตรี ทำให้อก
เต่งตึง

สวาด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Caesalpinia bonduc (Linn.) Roxb.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

หาวาด

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อย มีขนและหนามสั้นๆ โค้งลงปกคลุมตามกิ่งก้าน ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น หูใบขนาดใหญ่และอยู่ติดทนนาน ช่อดอกออกตามกิ่งบริเวณเหนือซอกใบ ขึ้นมาเล็กน้อย ดอกสีเหลือง ผลเป็นฝักรูปรี เบี้ยว ปลายมีติ่งแหลม ผิวมีหนามแหลม และขนปกคลุม ฝักอ่อนสีเขียวแก่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล ภายในมีเมล็ดรูปกลมหรือรูปไข่ 1-2 เมล็ด ขนาดใหญ่สีเทา ผิวเป็นมันเงา

พบมากตามป่าชายทะเล ตามริมหาด และบริเวณด้านหลังของป่าชายเลน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เมล็ด - แก้ไข้ แก้ไอ ถ่ายพยาธิ

นางจุ่ม

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cansjera rheedii J.F. Gmelin

วงศ์

Opiliaceae

ชื่ออื่น

เหมือดคน นมสาว ผักหวานดง

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม โคนลำต้นมีหนามใหญ่ กิ่งก้านตามปลายยอดจะหยักซิกแซก ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบมีเส้นใบ 3-5 เส้น ออกจากโคนใบ ก้านใบสั้นมาก ช่อดอกยาว ออกตามซอกใบ ดอกขนาดเล็กติดตามก้านช่อดอก ไม่มีก้านดอก กลีบดอกติดกันเป็นรูปกรวยปลายแยก 4 กลีบเล็กๆ อยู่ทนจนเป็นผล ดอกสีเขียวเหลือง ผลกลมรีขนาดเล็กสีเขียว เมื่อแก่เป็นสีแดง ภายในมีเมล็ด 1 เมล็ด

พบทั่วไปตามป่าชายทะเล ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น - เป็นส่วนผสมปรุงยาต้ม
คั้นแก้ปวดเมื่อย และแก้
เส้นตึง

นํุยบีโก่

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cardamine hirsuta Linn.

วงศ์

Brassicaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นกลมกลวง ผิวเกลี้ยง ใบเป็นใบประกอบ เรียงสลับ แต่ละใบมีใบย่อย 5-11 ใบย่อย ใบย่อยรูปหอก คีจะมียักตรงกลางใหญ่ ส่วนหยักด้านข้างจะเล็ก มีรูปร่างหลายแบบ ดอกขนาดเล็ก ออกเป็นช่อตามปลายยอด กลีบดอกสีขาว ฝักกลมยาวตั้งตรง ภายในมีเมล็ดรูปกลมรี สีเขียว จำนวนมาก

ชอบที่ร่มชื้นและ พบตามแปลงเพาะปลูก ริมกำแพง ที่ร่มและชุ่มชื้น ตามเรียกสวนทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบและราก - แก้บิด

ราก - แก้เจ็บตา

กุน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cassia fistula Linn.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

ลมแล้ง ชัยพฤกษ์

ลักษณะพืช

ไม้ยืนต้น ผลัดใบ สูงถึง 10 เมตร ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกเรียงสลับ แต่ละใบมีใบย่อย 3-8 คู่ ใบย่อยรูปไข่ รูปขอบขนานหรือรูปไข่ป้อม ปลายใบแหลม โคนใบมน เนื้อใบบาง ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบหรือตามปลายยอด ดอกสีเหลืองสด ผลเป็นฝักรูปทรงกระบอกยาว สีน้ำตาลเข้มเกือบดำ ภายในฝักจะมีผนังกันเป็นช่องๆ แต่ละช่องมีเมล็ด 1 เมล็ด ประมาณ 40-50 เมล็ด แต่ละเมล็ดมีเนื้อเหนียวสีน้ำตาลเข้มเกือบดำหุ้ม

พบตามป่าเบญจพรรณแล้งทั่วไป นิยมปลูกเป็นไม้ริมทางทั้งในเมืองและถนนนอกเมือง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เนื้อในฝัก	-	แก้อาการท้องผูก
ใบ	-	ยาระบาย ฆ่าพยาธิ
ดอก	-	แก้ไข้ ยาระบาย แก้แผลเรื้อรัง

ชุมเห็ดไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cassia tora Linn.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

ชุมเห็ดควาย พรหมदान ถับน้ำมันน้อย

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นตั้งตรง แตกกิ่งก้าน
มากมาย มักมีเนื้อไม้ตอนโคนต้น ใบเป็น
ใบประกอบ มีใบย่อย 3 คู่ คู่แรกจะใหญ่
ที่สุด ใบย่อย 2 คู่ล่างจะมีคุ่มอยู่ตรงกลาง
แต่ละคู่ ดอกออกเป็นช่อ ดอกสีเหลือง ฝัก
กลมยาวโค้ง ภายในมีเมล็ด รูปร่างสี่เหลี่ยม
ขนมเปียกปูน 20-30 เมล็ด สีน้ำตาลเหลือง
เงาเป็นมัน

พบตามริมทาง ทุ่งนา ชอบดินทราย
แดดจัด

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบและเมล็ด - เป็นยาถ่าย แก้ไอ แก้โรค -
ผิวหนัง

แพงพวยฝรั่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Catharanthus roseus* (L.) G. Don
วงศ์ Apocynaceae
ชื่ออื่น แพงพวยบก ผักปอดบก นมอิน

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นตั้งตรง โคนต้นมักมีเนื้อไม้แข็ง ลำต้นมียางสีขาว ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปขอบขนาน หรือรูปไข่กลับ ผิวใบมีขนทั้งสองด้าน ดอกออกเดี่ยวๆ หรือเป็นคู่ตามซอกใบ ดอก รูปกรวยปลายแยก 5 แฉก สีชมพู หรือ สีขาว ผลเป็นฝักรูปกลมยาว ภายในมีเมล็ด สีดำจำนวนมาก

พบปลูกเป็นไม้ประดับทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- ขับระดู ทำให้แห้งได้ ขับพยาธิ แก้บิด
ใบ	- บำรุงหัวใจ ช่วยย่อย

หมายเหตุ ทั้งต้นมี alkaloid vincristine ใช้รักษามะเร็งในเม็ดเลือด

เถาวัลย์

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cayratia trifolia (L.) Domin

วงศ์

Vitaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อย ลำต้นเกลี้ยง ใบเป็นใบประกอบ เรียงสลับ แต่ละใบมีใบย่อย 3-5 ใบย่อย ใบย่อยรูปรีหรือรูปไข่กลับ ปลายใบมน โคนใบคอดๆ สอบเข้า ขอบใบจักก้านใบยาว โคนก้านใบบวมและบิด ช่อดอกออกตามซอกใบ ดอกมีขนาดเล็ก ผลกลม ผลอ่อนสีเขียว เมื่อแก่สีม่วงเข้มเกือบดำ ลักษณะพุ่มน้ำ ภายในมีเมล็ด 2-4 เมล็ด

พบตามริมทาง เรือกสวน ริมกำแพงตามป่าละเมาะ หรือสุ่มทุมพุ่มไม้ทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	- แก้ไข้ ทำยาพอก แก้รังแค
ราก	- แก้ไข้
ทั้งต้น	- ยาธาตุ

บัวบก

ชื่อวิทยาศาสตร์

Centella asiatica (L.) Urb.

วงศ์

Apiaceae

ชื่ออื่น

ผักแว่น ผักหนอก

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ไม่มีลำต้น มีแต่เหง้าสั้นๆ ซึ่งจะแตกแขนงทอดยาวไปเรื่อยๆ ใบเดี่ยวออกเป็นกระจุกๆ ละ 2-10 ใบ ใบรูปเกือบกลม โคนใบเว้า ขอบใบจัก ก้านใบยาว ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ช่อดอกออกตามซอกใบเป็นกระจุกๆ ละ 2-5 ดอก ช่อดอกมีกาบหุ้ม ดอกขนาดเล็ก กลีบดอก 5 กลีบ สีแดงหรือผลขนาดเล็ก รูปกลมแบน แบ่งเป็น 2 พูสีน้ำตาลเหลือง

พบตามที่ชื้นแฉะ ริมหนองน้ำ เรือกสวน ชอบที่ร่มชุ่มชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น

- แก้ไข้ใน เจริญอาหาร ขับปัสสาวะ ขับระดู แก้อาการอักเสบ ทำยาพอก-แก้โรคผิวหนังบางชนิด

เมล็ด

- แก้ไข้ แก้บิด

ฝี่เลื้อ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Christia obcordata (Poir.) Bakh. f.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

सानสาข หญากันบั้ง

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นเรียวบาง ทอดนอนตามพื้นดิน แตกกิ่งก้านมากมาย มีขนปกคลุมทั่วต้น ลำต้นยาวถึง 1 เมตร ใบเป็นใบประกอบ เรียงเวียนแต่ละใบมีใบย่อย 3 ใบย่อย ใบย่อยตรงปลายขด รูปไข่กลับ หรือรูปไตหงาย ปลายตัด และมีหยักเว้า เล็กน้อยตรงกลาง ใบย่อยด้านข้างสองใบ รูปไข่ หรือรูปไข่กลับ ขนาดเล็กกว่าใบตรงขด ก้านใบยาว ช่อดอกออกตามปลายขด ดอกขนาดเล็ก กลีบดอกสีม่วง ฝักขนาดเล็ก ผิวเกลี้ยง หรือมีขนเล็กน้อย มีจำนวน 2-5 ปล้องซ้อนทับกัน ช่อนอยู่ในกลีบเลี้ยงที่ขยายใหญ่ขึ้นเมื่อติดฝัก มีเมล็ดรูปไต 1 เมล็ดอยู่ในแต่ละปล้อง

พบตามสนามหญ้า ริมทาง กำแพง-อิฐเก่าๆ ริมหนองน้ำ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น

- ขับปัสสาวะ ถอนพิษ

หางนกสิง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Christia vespertilionis (L.f.) Bakh.f.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

คิ้วนาง ใบผีเสื้อ หนอนตายยาก

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ขนาดเล็ก ลำต้นตั้งตรง สูงถึง 2 เมตร ใบเป็นใบประกอบ เรียงเวียน แต่ละใบมีใบย่อย 3 ใบย่อย ใบย่อยตรงกลางมีด้ามกว้างขนาด 4-8 เท่าของด้ามยาว รูปร่างคล้ายผีเสื้อ สีเขียวเข้ม ใบย่อยด้านข้างสองใบมีขนาดเล็กกว่า รูปไข่กว้าง ปลายตัด มีหยักเว้าตรงกลาง ช่อดอกออกตามซอกใบ ดอกขนาดเล็ก สีม่วง ฝักขนาดเล็ก ผิวเกลี้ยง หรือมีขนประปราย มีจำนวน 2-6 ปล้อง ซ้อนทับกัน ซ่อนอยู่ในกลีบเลี้ยงที่ขยายใหญ่ขึ้นเมื่อติดฝัก

พบตามป่าละเมาะชายทะเล ชอบในที่แห้ง ร่มรำไร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - บรรเทาอาการปวดตามข้อ

มะนาว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Citrus aurantifolia (Christm. & Panz.)

Swingle

วงศ์

Rutaceae

ชื่ออื่น

มะลิ้ว ส้มมะนาว

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ตามกิ่งก้านมีหนามแหลมคม ใบเป็นใบประกอบเรียงเวียน แต่ละใบมีใบย่อยเพียง 1 ใบย่อยใบย่อยรูปไข่หรือรูปไข่ขอบขนาน ปลายใบและโคนใบมน ก้านใบสั้นและมีปีกแคบๆ ทั้งสองด้าน ดอกออกเดี่ยวๆ หรือเป็นช่อๆ ละ 3-7 ดอก ตามปลายยอดและซอกใบ ดอกขนาดเล็ก กลีบดอกสีขาว ผลรูปร่างเกือบกลม สีเขียว ผลสุกสีเหลือง ภายในผลมีถุงเป็นเยื่อบางๆ รูปยาวรี ขนาคเล็กจำนวนมาก ซึ่งในถุงเหล่านี้จะมีน้ำรสเปรี้ยวอยู่ แต่ละผลมีเมล็ดรูปไข่ จำนวน 4-5 เมล็ด

พบปลูกตามบ้านเรือน และตามเรือสวน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ผิวของผลสด - แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ และปวดท้อง
- ผลสด - แก้ไอและขับเสมหะ

ผักเสี้ยน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cleome gynandra Linn.

วงศ์

Cleomaceae

ชื่ออื่น

ผักเสี้ยนขาว ผักส้มเสี้ยน

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นตรง แตกกิ่งก้านมาก สูงถึง 0.8 เมตร ผิวลำต้นเกลี้ยง หรือมีตุ่มขน ใบเป็นใบประกอบ เรียงสลับ แต่ละใบมี ใบย่อย 5 ใบย่อย ดอกออกเป็นช่อ ดอก ขนาดเล็ก กลีบดอกสีขาว ผลเป็นฝักยาว 3-10 เซนติเมตร มีจอยยื่นแหลมเล็กน้อย เมล็ดกลมแบน ขนาดเล็ก สีดำ จำนวนมาก พบทั่วไปตามริมทาง ที่ทิ้งร้าง กลางทุ่งนา ที่โล่งแจ้ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เมล็ด	- ขับลม ปรงยาต้มแก้ปวดตาม-
ข้อ แก้โรคริดสีดวง แก้-
หนองใน แก้บิด
ราก	- แก้โรคลักปิดลักเปิด
ใบ	- น้ำคั้นทาแก้ปวดแหว่ ปวดศีรษะ
ทาแก้โรคผิวหนัง แก้ไอ ช่วย-
ย่อย

อัญชัน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Clitoria ternatea Linn.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

แดงชัน เอื้องชัน

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อย ลำต้นทอดยาวถึง 5 เมตร ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับ แต่ละใบมีใบย่อย 5-9 ใบย่อย ใบย่อยรูปไข่ รูปรี หรือรูปไข่กลับ ผิวใบมีขนปกคลุมทั้งสองด้าน หรือบางครั้งผิวด้านบนเกลี้ยง ดอกเดี่ยวออกตามซอกใบ กลีบดอก 5 กลีบ สีฟ้าเข้ม สีฟ้า สีม่วง หรือสีขาว แต่ละกลีบขนาดไม่เท่ากัน มีกลีบใหญ่ที่สุดหนึ่งกลีบ ซึ่งจะมีจุดแต้มสีเหลืองกลางกลีบ ชนิดนี้เรียกว่าพันธุ์ดอกลาบางครั้งกลีบดอก 5 กลีบ มีกลีบใหญ่มากกว่าหนึ่งกลีบ ทำให้ดูเหมือนกลีบดอกมีหลายชั้น ชนิดนี้เรียกพันธุ์ดอกซ้อน ผลเป็นฝักแบน ขาว ปลายโค้งเล็กน้อย ขนาดกว้าง 1-1.5 เซนติเมตร ยาว 5-12 เซนติเมตร ภายในมีเมล็ด รูปไต 6-10 เมล็ด

พบตามแนวชายป่า ป่าละเมาะ ที่ทิ้งร้างทั่วไป ชอบที่แห้ง นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- เมล็ด - ยาระบาย
- ราก - ขับปัสสาวะ ยาระบาย แต่-
นิยมใช้รากของชนิดดอก-
ขาว

ตำลึง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Coccinia grandis</i> (L.) Voigt.
วงศ์	Cucurbitaceae
ชื่ออื่น	ผักแคบ

ลักษณะพืช ไม้เลื้อย ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่หรือรูปเกือบห้าเหลี่ยม ขอบใบเรียบหรือหยักเว้าลึก 3-5 หยัก โคนใบเว้ารูปหัวใจ ก้านใบยาว ดอกออกเดี่ยวๆ หรือเป็นช่อๆ ละ 1-2 ดอก ตามซอกใบ ดอกแยกเพศและอยู่ต่างต้น ดอกสีขาว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2-4 เซนติเมตร ผลรูปกลมรี ยาว 2-5 เซนติเมตร ผลสุกสีแดง

พบตามริมทางทั่วไป นิยมปลูกเป็นผักสวนครัว

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบสด - แก้โรคผิวหนังจำพวกเรื้อรังและ
งูสวัด แก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย

เถาวัลย์เปรียง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Derris scandens (Roxb.) Bth.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

เครือเขาหนัง พานไสน

ลักษณะพืช

ไม้เถาเนื้อแข็ง ใบเป็นใบประกอบ แต่ละใบมีใบย่อย 7-19 ใบย่อย ไม่มีหูใบ แต่มีหูใบย่อย ใบย่อยรูปไข่ ปลายใบมน หรือหยักเว้าเล็กน้อย ผิวด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขนสั้นๆ ทอดนอนปกคลุม ดอกออกเป็นช่อ ช่อดอกยาวถึง 45 เซนติเมตร ช่อดอกจะห้อยลง ตามก้านช่อดอกมีตุ่มเล็กๆ เรียงอยู่เป็นระยะๆ แต่ละตุ่มจะมีดอก 3-6 ดอก ดอกสีชมพูอ่อน มีกลิ่นหอมอ่อนๆ ฝักเรียวยาวแบน โค้งเล็กน้อยด้านหนึ่ง ส่วนอีกด้านหนึ่งมีปีกแคบๆ

พบตามป่าโปร่ง ชายป่าละเมาะ ตามไร่สวน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- เถา - แก้ปวด แก้ไข้
- เถาและราก - ใช้เบื่อปลา ฆ่าแมลง

หญ้าเกล็ดหอย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Desmodium triflorum DC.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

เกล็ดปลา ผักแว่นคอก หญ้าตานทราย
หญ้าตานหอย

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นพอมเร็ว ทอดนอน
ไปตามพื้นดิน ขาวถึง 0.5 เมตร มีขนปกคลุม
ตลอดลำต้น ใบเป็นใบประกอบ เรียงเวียน
แต่ละใบมีใบย่อย 3 ใบย่อย ใบย่อยรูป
ไข่กลับ กว้าง 2-9 มิลลิเมตร ยาว 3-10
มิลลิเมตร ฐานรูปสามเหลี่ยม ปลายแหลม
มีเส้นขนานตามยาวตลอดใบ ดอกออก
เป็นกระจุก ตรงข้ามใบ กระจุกละ 2-5 ดอก
ดอกขนาดเล็ก กลีบดอกสีม่วงแดงเข้ม ผักขาว
โค้งงอเล็กน้อย ขนาดยาว 10-15 มิลลิเมตร
กว้าง 2-2.5 มิลลิเมตร มีขนรูปตะขอกปก-
คลุม ผักแบ่งเป็นช่อง 3-5 ช่อง ภายใน
แต่ละช่องมีเมล็ด 1 เมล็ด

พบตามสนามหญ้าริมหนองน้ำ ที่รุ่ม
ชุ่มชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น	- แก้กโรคปวดข้อ แก้ไข้
ราก	- ขับลม ขับปัสสาวะ
ใบ	- ขับน้ำนม แก้ท้องร่วง แก้-
บิด ใบสดทาแก้โรคผิวหนัง-
บางชนิด

วาสนา

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dracaena fragrans</i> Ker-Gawl.
วงศ์	Agavaceae
ชื่ออื่น	ประเดหวี

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงถึง 10 เมตร ใบเดี่ยวเรียงเวียน ตามปลายยอดจะเรียงสลับถี่ หนาแน่น ใบรูปหอก ปลายแหลม ก้านใบเป็นกาบหุ้มลำต้น ดอกออกเป็นช่อตามปลายยอด ดอกรูปกรวย ปลายแยก 6 แฉก กลีบดอกสีชมพูอ่อน เส้นผ่าศูนย์กลางดอกเมื่อบานประมาณ 1 เซนติเมตร ดอกบานตอนกลางคืน มีกลิ่นหอม ผลค่อนข้างกลม ขนาดประมาณ 1.5 เซนติเมตร ผลอ่อนสีเขียว เมื่อแก่สีส้ม

เป็นพืชที่มีถิ่นกำเนิดในทวีปแอฟริกาเขตร้อน นำเข้ามาปลูกเป็นไม้ประดับตามอาคารบ้านเรือน ถือเป็นไม้มงคล

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	-	ภายนอกใช้แก้ปวดท้อง
ราก	-	รากสดใช้เคี้ยวบรรเทาอาการปวดในการคลอดบุตร

เทียนหยด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Duranta erecta Linn.

วงศ์

Verbenaceae

ชื่ออื่น

พองสมุทร เครือออน พวงม่วง

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงถึง 4 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามหรือเรียงเวียน ใบรูปไข่ขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบหรือจัก ก้านใบสั้น ดอกออกเป็นช่อ ตามปลายยอด หรือเหนือซอกใบเล็กน้อย กลีบดอกติดกันเป็นหลอด ปลายแยก 5 กลีบ กลีบดอกสีม่วงหรือสีขาว ภายในหลอดสีเหลือง กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันปลายแยกเป็นแฉกเล็กๆ 5 แฉก ดอกบานมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-1.5 เซนติเมตร ผลรูปทรงกลมเบี้ยว ลักษณะพุ่มน้ำ ผลอ่อนสีเขียว เมื่อสุกสีส้ม ภายในผลมีเมล็ด 4 เมล็ด แต่ละผลจะห่อหุ้มด้วยกลีบเลี้ยงที่ขยายขนาดขึ้น จนปกคลุมมิดผล และอยู่ทนจนผลหลุดร่วง

เป็นไม้พื้นเมืองของทวีปอเมริกาเขตร้อน ในไทยนิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับกลางแจ้ง หรือปลูกเป็นแนวรั้ว

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ผล - ใช้ปรุงยาแก้ไข้มาลาเรีย

ข้อควรระวัง

ผล - มีพิษ ถ้ารับประทานอาจอันตรายถึงชีวิตได้ การนำมาใช้ต้องระมัดระวังและมีข้อมูลทางวิทยาศาสตร์มาสนับสนุน

กะเม็ง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Eclipta prostrata Linn.

วงศ์

Asteraceae

ชื่ออื่น

กะเม็งตัวเมีย หญ้าสับ ส่อมเกี่ยว

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นตั้งตรง ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม เนื้อใบบางสาก มีขนทั้งสองด้าน ก้านใบสั้นมาก ช่อดอกเป็นกระจุก ก้านช่อดอกยาวเรียว ดอกขนาดเล็ก สีขาว ผลแห้งรูปไข่ปลายตัดสีดำ ขนาดเล็ก เรียงอัดกันแน่นเป็นกระจุกกลม ที่ปลายผลมีติ่งยื่นเป็นเกสรตัวผู้

พบตามริมทาง สนามหญ้า ทุ่งนา หาดทราย ริมหนองน้ำ ชอบที่ชุ่มชื้น ถ้าขึ้นตามริมบึง หรือแอ่งน้ำ ลำต้นจะอวบและมีขนาดใหญ่

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	-	ย้อมผมหาด ปอกแผล น้ำคั้นผสมน้ำมันมะพร้าวใช้ปลูกลม
ราก	-	ยาถ่าย ทำให้อาเจียน
รากและต้น	-	ตำพอกแผล
ทั้งต้น	-	แก้มะเร็ง แก้หิด ฝาดสมาน น้ำคั้นจากต้นปรุงผสมกับสมุนไพรอื่นๆ กินแก้โรคพิษ

ผักตบชวา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Eichhornia crassipes (Mart.) Solms

วงศ์

Pontederiaceae

ชื่ออื่น

สวะ ผักตบ

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นตรงและสั้นมาก แต่จะแตกรากยาวและแน่นเป็นกระจุก และแตกไหลตามซอกใบ ซึ่งจะเจริญเติบโตเป็นต้นใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนเป็นกอใหญ่ ใบเดี่ยว เรียงเวียนแน่น ใบรูปเกือบกลมหรือรูปไข่ ก้านใบอวบน้ำ และพองตรงกลาง ช่อดอกออกตามปลายยอด แต่ละช่อมีดอก 3-35 ดอก ดอกสีม่วงอ่อน กลีบดอก 6 กลีบ กลีบบนสุดจะมีขนาดใหญ่ที่สุด สีม่วงอ่อนและมีจุดสีเหลืองสด ล้อมรอบด้วยแถบสีม่วงเข้มอยู่ตรงกลางกลีบ

พบขึ้นตามแหล่งน้ำจืดทั่วไป ทั้งแม่น้ำ ลำคลอง หนองบึง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัชพืช ร้ายแรงเนื่องจากขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ดอก - ทำยาสำหรับผิวหนังมีน้ำ

หญ้ายาง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Euphorbia heterophylla Linn.

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

ใบต่างดอก

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว สูงถึง 2.5 เมตร ลำต้นและใบมียางสีขาวขุ่น ใบเดี่ยว เรียงสลับตอนโคนลำต้น ส่วนตอนบนของลำต้นใบจะออกตรงข้าม ใบรูปหอก รูปไข่ หรือรูปไข่กว้าง ช่อดอกออกเป็นกระจุกตามปลายยอด ผลเป็น 3 พู มีเมล็ด 3 เมล็ด

พบตามที่ทิ้งร้าง ริมทาง ทุ่งนา ที่โล่งแจ้ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ยาง - เป็นพิษรุนแรงจนถึงแก่ชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็ก แต่บางแห่งในแอฟริกาใช้แก้พิษอาการระคายเคืองที่เกิดจากพืชสกุล *Euphorbia* อื่นๆ บางชนิด

น้ำนมราชสีห์ใบเล็ก

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Euphorbia microphylla</i> Heyne ex Roth
วงศ์	Euphorbiaceae
ชื่ออื่น	-

ลักษณะพืช ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นเรียวเล็ก ทอดนอนตามพื้น สีเขียวหรือสีเหลือง ผิวเกลี้ยง ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ใบมีขนาดเล็ก ยาวประมาณ 4-6 มิลลิเมตร ช่อดอกออกเดี่ยวๆ ตามซอกใบ ดอกมีขนาดเล็ก ผลรูปไข่ขนาดเล็ก มี 3 พู ผิวเกลี้ยง ก้านผลยาวโค้งลงออกมาจากช่อดอก เมล็ดขนาดเล็ก ผิวเรียบ สีน้ำตาล เมล็ดเป็นเมือกลื่นเมื่อเปียกน้ำ

พบตามริมทาง สนามหญ้า ไร่สวน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - เป็นส่วนผสมในการปรุงยาสำหรับสตรี เพื่อช่วยในการขับน้ำนม

นํ้านมราชสีห์เล็ก

ชื่อวิทยาศาสตร์

Euphorbia thymifolia Linn.

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นกลม เริ้วบาง สีม่วงแดง ผิวเกลี้ยงหรือมีขนปกคลุมเพียงด้านเดียว ไม่ปกคลุมรอบต้น ลำต้นทอดนอนตามพื้น แตกกิ่งก้านมากมาย ขาวถึง 0.2 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปไข่ โคนใบไม่เท่ากัน ขอบใบจักห่างๆ ผิวด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขนปกคลุม ก้านใบสั้นมาก ช่อดอกออกเป็นกระจุกตามซอกใบ ดอกมีขนาดเล็ก ผลรูปไข่มี 3 พู ขนาดเล็ก มีขนสีขาวปกคลุม

พบตามสนามหญ้า ริมทาง ชอบดินทรายและที่โล่งแจ้ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - ฝาดสมาน ขับปัสสาวะ ยาระบาย
ถ่ายพยาธิ ทำยาต้มแก้ปวดท้อง
ทำยาพอกแก้โรคผิวหนังและ -
กระดูกเคลื่อน

ตะขบป่า

ชื่อวิทยาศาสตร์

Flacourtia indica Merr.

วงศ์

Flacourtiaceae

ชื่ออื่น

ตานเสี้ยน มะแคว้นนก มะแคว้นป่า

ลักษณะพืช

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูงถึง 15 เมตร ลำต้นและกิ่งใหญ่ๆ มีหนามแหลม แต่ในกิ่งแก่ๆ จะไม่มีหนาม กิ่งอ่อนมีหนามแหลมตามซอกใบ ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปร่างหลายแบบ เช่น รูปไข่ รูปไข่กลับ ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ ดอกขนาดเล็ก ผลรูปทรงกลมหรือรูปรี เป็นผลเดี่ยวหรืออยู่เป็นพวงเล็กๆ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร ผลอ่อนสีเขียว ผลสุกสีแดงเข้ม ลักษณะชุ่มน้ำ ภายในมีเมล็ด 5-8 เมล็ด

พบตามป่าละเมาะชายทะเล และป่าหลายประเภท ตลอดจนตามริมแม่น้ำ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - ประโยชน์สำหรับสตรีหลังคลอด

ผักขวง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Glinus oppositifolius A.DC.

วงศ์

Aizoaceae

ชื่ออื่น

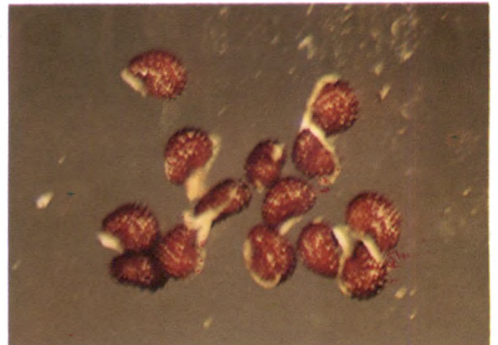
สะเดาดิน ผักขี้ขวง

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นแผ่กิ่งก้าน
ตอนโคนมากมาย สูงถึง 0.6 เมตร ตามข้อ
บวมพอง มีรากแข็งแรง ใบเดี่ยวออกรอบ
ข้อๆ ละ 3-5 ใบ ซึ่งมักมีใบ 2 ใบใหญ่กว่า
ใบอื่นๆ ที่เหลือ ใบรูปไข่กลับ ขอบใบเรียบ
ผิวใบเกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อย ก้านใบสั้น
ช่อดอกออกตามปลายยอดหรือตามซอกใบ
แต่ละช่อมี 2-6 ดอก ก้านดอกเรียวยาวบาง
ดอกมีขนาดเล็ก มีกลีบดอก 5 กลีบ ผลรูปไข่
ผลแก่แตก 5 แฉก ภายในมีเมล็ดอัดกันแน่น
เมล็ดรูปไต สีน้ำตาล ผิวมีปุ่มกระจายทั่วไป
พบขึ้นได้ทั้งในที่ชุ่มชื้นและที่แห้งแล้ง
เช่น ตามริมทาง แปลงเพาะปลูก เรือกสวน
ที่ทิ้งร้างทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - เจริญธาตุ

โหมแจ่นา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Hedyotis diffusa Willd.

วงศ์

Rubiaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว แตกกิ่งก้าน
มากมายแผ่คลุมพื้นดิน สูงถึง 0.5 เมตร
ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ตัวใบรูปรียาวแคบ
ก้านใบสั้นมาก ช่อดอกออกตามซอกใบ
แต่ละช่อมี 1-3 ดอก ดอกขนาดเล็ก สีขาว
รูปกรวย ปลายแยก 4 แฉก หรืออาจพบมี
5 แฉกบ้าง ผลเกือบกลม ภายในมีเมล็ด
เล็กๆ จำนวนมาก

พบตามที่ชุ่มชื้นและ ทุ่งนา ริมน้ำ
สนามหญ้า

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - แก้ไข้ เป็นยาพอก ต้มกินกับ-
น้ำผึ้งแก้มะเร็งในตับ

หญ้าพงพดเขา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Hedyotis pterita Bl.

วงศ์

Rubiaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นสี่เหลี่ยม สูงถึง 0.3 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปไข่ ปลายใบแหลม โคนใบมน ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบช่อละ 1-3 ดอก หรือออกเป็นกระจุก 3-8 ดอกตามปลายยอด ดอกขนาดเล็กสีขาว กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมกันปลายแยก 4 แฉก กลีบดอกติดกันเป็นกรวย ปลายแยก 4 กลีบ ผลมีปีก 4 ปีก ผลแก่จะแยกออกตรงยอด มองเห็นเมล็ดภายในซึ่งเมล็ดมีขนาดเล็กและมีจำนวนมาก

พบตามที่ทิ้งร้าง ริมทาง เรือกสวน คันนา ทุ่งหญ้า ที่โล่งแจ้งหรือที่รุ่มราไ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - เป็นยาพอก ขับน้ำเหลืองเสีย แก่ร้อนใน

ดาตตะกัว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Hemigraphis alternata (Burm.f.) T. Anders.

วงศ์

Acanthaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นทอดนอนตามพื้นดิน และชูปลายยอดขึ้น ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ตัวใบรูปไข่หรือรูปไข่ขอบขนาน โคนใบมนหรือรูปหัวใจ ปลายใบมนหรือแหลม ขอบใบจัก ใบสีเขียวเข้มปนเทาเข้มเงา ด้านบน ส่วนด้านล่างสีแดงเข้มและมีขนหนาแน่นตามเส้นใบ ช่อดอกออกตามปลายยอดและซอกใบ ดอกมีใบประดับรองรับ ดอกรูปถ้วยปลายแยก 5 กลีบ สีขาว และมีเส้นลายสีม่วง กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ขณะดอกบานเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร

พบปลูกเป็นไม้ประดับคลุมดินตามสถานที่ต่างๆ ซึ่งพบปลูกทั้งในที่ร่มและกลางแจ้ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - ขับปัสสาวะ แก้บิด แก้โรควิวหนัง

ชบา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Hibiscus rosa-sinensis Linn.

วงศ์

Malvaceae

ชื่ออื่น

หุบบา บา ใหม่ ใหม่แดง

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ลำต้นไม่มีหนาม ใบเดี่ยว เรียงสลับตัวใบรูปไข่ป้อม ขอบใบจักแหลมเฉียง ดอกออกเดี่ยวๆ หรือเป็นช่อตามซอกใบ ดอกขนาดใหญ่สีแดงตรงกลางสีเข้ม กลีบดอกมีชั้นเดียวจำนวน 5 กลีบ หรือบางครั้งอาจมีกลีบดอกซ้อน ซึ่งกลีบดอกจะเป็นสีส้มหรือสีเหลือง กลีบรองกลีบดอกรูปกรวย ปลายแยก 5 แฉก รังไข่รูปยาวแคบแกมรูปใบหอก 8-9 อัน หลอดเกสรตัวผู้ตั้งขึ้นและยาวกว่ากลีบดอก ก้านชูเกสรตัวเมีย 5 แฉก เกสรตัวผู้ติดตามหลอดเกสรตัวผู้เฉพาะตอนบน

เป็นไม้นำเข้า พบปลูกเป็นไม้ประดับทั่วทุกภาคในประเทศไทย นอกจากนี้ยังนิยมปลูกเป็นรั้วบ้านอีกด้วย

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	-	แก้ไข้ แก้ปวดกระดูก แก้ไอ
ดอก	-	ขับเสมหะ บำรุงน้ำนม
ใบ	-	ยาระบายอ่อนๆ

ครอบจักรวาล

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hibiscus vitifolius* Linn.
วงศ์ Malvaceae
ชื่ออื่น -

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุกหรือไม้พุ่มเตี้ย สูงถึง 2.5 เมตร ที่โคนต้นอาจมีหนามเป็นเกล็ดหนา หรือไม่มีก็ได้ ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบที่อยู่ตามปลายยอดจะมีรูปร่างเป็นรูปไข่หรือรูปขอบขนาน ส่วนใบที่อยู่ใกล้โคนต้น รูปร่างเกือบกลม หยักเว้าตื้นๆ 3-5 หยัก ขอบใบจัก ผิวใบมักมีขนรูปดาวทั้งสองด้าน ไม่มีต่อม ดอกออกเดี่ยวๆ หรือเป็นช่อตามซอกใบ ดอกขนาดเล็ก กลีบดอกรูปไข่กลับยาว 2.5-5 เซนติเมตร ดอกสีเหลือง กลางดอกสีม่วงเข้ม กลีบเลี้ยง 5 กลีบ มีริ้วประดับแยกเป็นแฉกๆ เกือบถึงโคนกลีบ รูปร่างยาวแคบๆ จำนวน 8-12 แฉก หลอดเกสรตัวผู้สั้นกว่ากลีบดอก ผลกลมค่อนข้างแบน มีจอยยื่นแหลมเล็กน้อย ผลแก่แห้งแตก 5 แฉก แต่ละแฉกมีปีก ภายในมีเมล็ด 2-4 เมล็ดต่อแฉก ผลมีขนาดสั้นกว่ากลีบเลี้ยง

พบขึ้นตามบริเวณริมทาง ที่โล่งแจ้ง ชายป่า ป่าโปร่ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - ขมิ้น

นัตระอินทร์

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hyptis brevipes* Poit.

วงศ์ Lamiaceae

ชื่ออื่น -

ลักษณะพืช ไม้ล้มลุกหรือไม้พุ่มเตี้ย สูงถึง 1.5 เมตร ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยมมีขนปกคลุม ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปไข่ขอบขนาน หรือรูปไข่กลับขอบขนาน ช่อดอกออกตามซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 0.5-1.5 เซนติเมตร ช่อดอกรูปทรงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-1.5 เซนติเมตร ดอกขนาดเล็ก สีขาว พบตามนาข้าวที่ว่างทิ้งร้าง ตามแปลงเกษตรกรรม

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - ทำยาพอก ทาช่องท้องเพื่อขับพยาธิบางชนิด ทำยาพอกแก้ปวดศีรษะ ใบแห้งปรุงยาต้มเป็นชาหลังคลอด

ครามขน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Indigofera hirsuta* Linn.

วงศ์ Leguminosae

ชื่ออื่น -

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว มักแตกกิ่งก้าน บริเวณโคนต้น กิ่งก้านทอดเอน ลำต้นมีขนขาวสีน้ำตาลปกคลุม ใบเป็นใบประกอบ เรียงสลับ แต่ละใบมีใบย่อย 3-11 ใบย่อยใบย่อยมีขนปกคลุมทั้งสองด้าน ช่อดอกออกตามซอกใบ ยาว 4-27 เซนติเมตร ดอกตามปลายยอดของช่อดอกจะหลุดร่วงไปโดยไม่มีผลผสมเกสร ดอกขนาดเล็ก สีแดง ฝักรูปทรงกระบอก ปลายมีติ่งยื่นยาวแหลม ฝักยาว 1.5-2 เซนติเมตร มีขนปกคลุม ภายในมีเมล็ด 5-9 เมล็ด

พบตามที่ว่างทิ้งร้าง ทุ่งหญ้า

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - ดมแก้ท้องเสีย ช่วยย่อย ช่วยเจริญอาหาร

ผักบุ้งรั้ว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ipomoea cairica (L.) Sweet

วงศ์

Convolvulaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้เลื้อย ลำต้นผิวเรียบหรือมีตุ่มประปราย ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปเกือบกลม ขอบใบหยักเว้าลึกเกือบถึงโคนใบ 5-7 แฉก แต่ละแฉกปลายมนหรือแหลม ช่อดอกออกตามซอกใบ ช่อละ 1-3 ดอก กลีบดอกรูปกรวย ปลายบานเป็นปากแตร กรวยดอกสีม่วงแดง เข้มกว่าปากแตร ผลรูปไข่ เมล็ดมีขนสีขาว ปกคลุม

พบทั่วไปตามที่ทิ้งร้าง ไร่ร้าง ริมหนองบึง นิยมปลูกเป็นซุ้มรั้วตามอาคารบ้านเรือน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ผล - ยาถ่าย

ผักบุ้งรั้ว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ipomoea digitata Linn.

วงศ์

Convolvulaceae

ชื่ออื่น

บ้องเลน มันทู

ลักษณะพืช

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ อายุหลายปี ลำต้นกลม ผิวเกลี้ยง รากเป็นหัวใต้ดิน ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปเกือบกลมหยักเว้าเป็นแฉกลึกไม่เกินครึ่งใบ 3-9 แฉก ผิวใบเกลี้ยง ช่อดอกออกตามซอกใบ ช่อละ 3-5 ดอก ก้านช่อดอกจะยาวกว่าก้านใบ ก้านดอกยาวกว่ากลีบเลี้ยง ดอกรูปกรวย ปลายบานเป็นปากแตร ส่วนที่เป็นหลอดกรวยดอกจะเข้มกว่าส่วนที่เป็นปากแตร ซึ่งเป็นสีม่วงแดง-อ่อนๆ ผลแห้ง รูปไข่ ผิวเกลี้ยง แตก 4 แฉก ภายในมีเมล็ดสีดำ 4 เมล็ด เมล็ดมีขนอ่อนสีขาวยาวห่อหุ้ม

พบตามหมู่เมกไม้ชายหาด ริมทาง เรือกสวน นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - ขาบารุง เรา้ก้าหนด ขาถ่าย
บดเป็นผงทาแก้บวม

ว่านผักนึ่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ipomoea nil (L.) Roth

วงศ์

Convolvulaceae

ชื่ออื่น

ว่านดำเคย

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อยลูก ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่ป้อมหรือเกือบกลม ขอบใบเรียบหรือหยัก 3 หยัก ปลายเรียวแหลม โคนใบเว้ารูปหัวใจ ผิวใบมีขนทั้งสองด้าน ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ ช่อละ 1-3 ดอก กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกโคนเชื่อมติดกัน ปลายแผ่ออกคล้ายปากแตร 5 กลีบ ดอกสีฟ้าอ่อนหรือฟ้าสด ต่อมาเปลี่ยนเป็นสีแดงหรือม่วงแดง ผลเป็นผลแห้งรูปไข่ ผลแก่แตก 3 แฉก ภายในมีเมล็ดสีดำ 3 เมล็ด

พบตามที่ทิ้งร้าง ริมทาง ชายป่า ทุ่งหญ้า นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- เมล็ด - ยาถ่าย ถ่ายพยาธิ ขับปัสสาวะ
แก้อาการบวมน้ำ ขับระดู ทำให้แท้ง ฆ่าแมลง
- ใบอ่อน - ทาแผล แก้ลมพิษ

โองวะ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ipomoea obscura (L.) Ker-Gawl.

วงศ์

Convolvulaceae

ชื่ออื่น

ตะอึก

ลักษณะพืช

ไม้เลื้อย ลำต้นเรียวบาง ผิวเกลี้ยงหรือมีขนประปราย ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่ปลายใบแหลม โคนใบโค้งเว้า ขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย ผิวใบเกลี้ยงหรือมีขนประปราย ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ ก้านช่อดอกเรียวบาง ดอกรูปกรวยปลายบานคล้ายปากแตร สีขาว หรือสีเหลืองอ่อน ส่วนกลางดอกสีม่วงเข้ม ผลรูปไข่กว้าง ภายในมีเมล็ดสีดำ 4 เมล็ด

พบตามริมทาง ทุ่งหญ้า สุ่มพุ่มไม้ทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ทั้งต้น - ทำยาพอกแผลฝี แก้ก้นแดง
- ใบ - ประคบตาแก้แผลในปาก

ขยุ่มดินหมา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ipomoea pes-tigridis Linn.

วงศ์

Convolvulaceae

ชื่ออื่น

เถาสายทองลอย

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นเรียวเล็ก ทอดนอนตามพื้นหรือเลื้อยพัน มีขนแข็ง ปกคลุมตลอดลำต้น ใบเดี่ยว เรียงเวียน ตัวใบ รูปเกือบกลม หรือรูปรี จักเป็นแฉกลึกเกือบถึงโคนใบ 3-9 แฉก ผิวใบมีขนนุ่มหนาแน่น ทั้งสองด้าน ก้านใบเรียวยาว มีขนปกคลุม ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ แต่ละช่อจะมีดอก 2-3 ดอก เป็นกระจุกอยู่ในใบประดับ รูปขอบขนาน ดอกรูปกรวย ปลายบานเป็นปากแตร สีขาว ผลรูปไข่สีน้ำตาลผิวเกลี้ยง ผลแห้งจะแตก 4 แฉก ภายในมีเมล็ดสีดำ มีขนนุ่มสีเทาปกคลุมจำนวน 4 เมล็ด

พบตามที่ว่างทิ้งร้าง ทุ่งหญ้า นาข้าว ตามพื้นที่รกร้างใกล้ทะเล

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น	- ขาระจับพิษสุนัขบ้า
ราก	- ขารู แก้โรคไธเป็นเลือด
เมล็ด	- แก้โรคท้องมาน
ใบ	- ตำพอกแผล

คอนสวรรค์

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ipomoea quamoclit Linn.

วงศ์

Convolvulaceae

ชื่ออื่น

เข็มแดง แข็งสิงห์ สนก้างปลา

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อย ดอก เลื้อยเกี่ยวพันสิ่งอื่นๆ ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่ หรือรูปขอบขนาน ขอบใบทั้งสองด้านหยักเว้าลึก จนถึงเส้นกลางใบเป็นคู่ๆ จำนวน 10-18 คู่ และคู่สุดท้ายที่อยู่โคนใบ มักมีปลายแยกสองแฉก ใบลักษณะนี้ทำให้มองเห็นคล้าย ก้างปลา ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ ช่อละ 1-3 ดอก กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย ปลายแยก 5 กลีบ ดอกสีแดง ผลเป็นผลแห้ง รูปไข่ ภายในมีเมล็ดสีดำ 4 เมล็ด

พบตามที่ทิ้งร้าง ริมทาง ชายป่า ชายทุ่งนา นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - ทำยาพอกแก้โรคริดสีดวงทวาร

โสน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Jasminum funale Decne

วงศ์

Oleaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อย กิ่งก้านเกลี้ยงหรือมีขน
ละเอียด ใบเป็นใบประกอบ ออกตรงข้าม
แต่ละใบมีใบย่อยเพียง 1 ใบย่อย อยู่บน
ก้านใบที่มองเห็นรอยต่อชัดเจน ใบย่อยรูปไข่
ขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบกลมมน
หรือโคนใบตัด ผิวใบเกลี้ยง แต่บนเส้น
กลางใบด้านหลังจะมีขน ช่อดอกออกตาม
ปลายยอด หรือซอกใบ ช่อละ 3-9 ดอก
ดอกสีขาว รูปกรวยปลายแยก 6-8 แฉก ผล-
รูปทรงกลม 2 พูติดกัน แต่ละพูมีเมล็ด
1 เมล็ด หรือบางครั้งพูหนึ่งฝ่อไป ทำให้
เกิดเป็นผลรูปทรงกลมผลอ่อนสีเขียว เมื่อแก่
สีดำ

พบตามป่าละเมาะชายทะเล ป่าเบญจ-
พรรณ และบริเวณชายป่า

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - เป็นส่วนผสมในการปรุงยาแก้-
หนองใน

สบู่ดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Jatropha curcas Linn.

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

มะเขีย มะหั่ว มะหุ้งฮั่ว สบู่หั่วเทศ สลอคดำ
สลอคป่า

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรง สูงถึง 3 เมตร
ทั้งต้นมีน้ำยางขาว ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูป
ไข่ป้อมแกวหรือกลม หรือรูปไข่ ขอบใบเรียบหรือ
หยักตื้นๆ 3-5 หยัก ปลายใบแหลม โคนใบเว้า
ลึก รูปหัวใจ ก้านใบยาว ดอกออกเป็นช่อ
ตามปลายยอด แต่ละช่อมีดอกตัวเมียเพียง
ดอกเดียวที่เหลือเป็นดอกตัวผู้ ดอกขนาดเล็ก
แยกเพศแต่อยู่ในต้นเดียวกัน กลีบดอก
สีเหลืองเขียว ผลรูปทรงเกือบกลม สีเหลือง-
อ่อน เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีดำ แตก 3 พู
แต่ละพูมีเมล็ดสีดำ 1 เมล็ด

เป็นพืชพื้นเมืองของอเมริกาเขตร้อน
ในไทยพบตามป่าละเมาะ และที่ทิ้งร้างทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- เมล็ด - ยาถ่ายอย่างแรง
- ต้น - ยาถ่าย
- ยอดอ่อน - ใช้ฉุนฟัน ทำให้เหงือก-
แข็งแรง

ข้อควรระวัง

เมล็ดมีสารพิษ curcine ซึ่งมีพิษทำให้
ปวดท้อง อาเจียน ท้องเสียอย่างรุนแรง อาจเป็น
อันตรายถึงแก่ชีวิตได้ การนำมาใช้ต้องรู้จักวิธี
การใช้ที่ถูกต้อง และระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้น

สบู่แดง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Jatropha gossypifolia Linn.

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

สบู่เลือด สลอคแดง สีลอค หงษ์เทศ

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงถึง 3 เมตร ทั้งต้นมีน้ำยางขาว ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่กว้างขอบใบหยักเว้าลึก 3-5 แฉก ใบอ่อนสีทองแดงมันแวววาว เมื่อแก่จึงเปลี่ยนเป็นสีเขียว ก้านใบสีแดงมีขนปกคลุม ดอกออกเป็นช่อตามปลายยอด ดอกแยกเพศ แต่อยู่บนต้นเดียวกัน ดอกขนาดเล็ก กลีบดอก 5 กลีบ สีแดงเข้ม ผลรูปทรงกลม มี 3 พู แต่ละพูมีเมล็ด 1 เมล็ด

พบตามที่ทิ้งร้างทั่วไป ป่าละเมาะ ชายทะเล ป่าหนามที่มีไม้พุ่มเตี้ยๆ เป็นไม้ที่มีถิ่นกำเนิดในทวีปอเมริกาเขตร้อน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เมล็ด - ขาถ่าย แต่ถ้าใช้ปริมาณมากเกินไปจะเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต

ฝิ่นต้น

ชื่อวิทยาศาสตร์

Jatropha multifida Linn.

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

มะละกอฝรั่ง มะหุ้งแดง

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงถึง 2 เมตร น้ำยางจากต้น สีเหลือง ใบเดี่ยว เรียงเวียน ตัวใบรูปเกือบกลม ขอบใบหยักเว้าลึกเกือบถึงโคนใบ 5-9 แฉก แต่ละแฉกมีริมขอบจักไม่สม่ำเสมอ กัน ปลายแหลม ช่อดอกออกตามปลายยอด ดอกขนาดเล็กสีแดง ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่ในช่อเดียวกัน ผลรูปไข่กลับ ผิวเกลี้ยงมี 3 พู ผลสุกสีเหลือง

เป็นพืชพื้นเมืองของทวีปอเมริกาใต้ นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับในไทย

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ราก - ทำยาต้มช่วยย่อยอาหาร และรักษาโรคเกี่ยวกับลำไส้
- เมล็ด - ยาถ่าย

ข้อควรระวัง

- ผล - ระคายเคืองต่อกระเพาะอาหาร

ตะแบกนา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Lagerstroemia floribunda Jack

วงศ์

Lythraceae

ชื่ออื่น

ตะแบกไข่ ตะแบก

ลักษณะพืช

ไม้ยืนต้น เปลือกต้นเรียบมีรอยต่างเป็นดวงตลอดลำต้น ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปขอบขนาน หรือรูปไข่ขอบขนาน ปลายใบมนและมีติ่งแหลม โคนใบมนหรือรูปหัวใจ ดอกออกเป็นช่อตามปลายยอดหรือตามซอกใบใกล้ยอด ดอกสีม่วงแดง ต่อมาเปลี่ยนเป็นสีขาว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3-4 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงรูปกรวย ปลายแยก 6 กลีบ บริเวณที่เป็นกรวย มีสันนูนพาดตามยาว 12 เส้น กลีบดอก 6 กลีบ โคนกลีบเป็นก้านสั้นๆ ผลรูปไข่ยาว 1-1.5 เซนติเมตร ผลแก่จะแตกอ้า

นิยมปลูกเป็นไม้ประดับทั่วไป ไม้ชนิดนี้เป็นไม้พื้นเมืองของไทยและแถบประเทศใกล้เคียง เช่น พม่า

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือก	- ฝาดสมาน แก้ท้องเสีย
ราก	- แก้ไข้เนื่องจากปวดกล้ามเนื้อ

ตำแยตัวเมีย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Laportea interrupta (L.) Chew

วงศ์

Urticaceae

ชื่ออื่น

กะลั่งดั่งไก่ วานช้างร้อง หานไก่

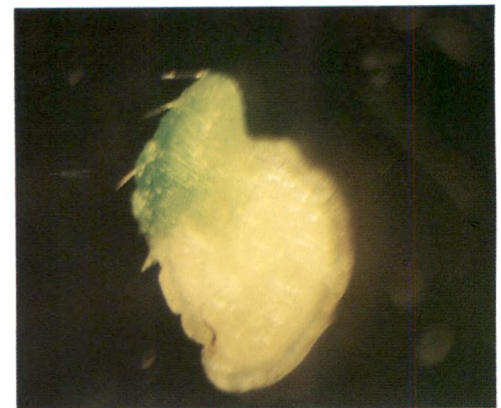
ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นตั้งตรง หรือทอดเอน มีขนหนามทั่วลำต้น ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่ โคนใบหยักเว้าตื้นๆ หรือโคนใบตัด ปลายใบแหลม ขอบใบจัก ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 3-30 เซนติเมตร มีดอกเล็กๆ อัดแน่นเป็น กระจุกตามแกนช่อดอกเป็นระยะๆ แต่ละ กระจุกห่างกันเล็กน้อย ดอกขนาดเล็ก แยกเพศแต่อยู่ในช่อดอกเดียวกัน ผลขนาดเล็ก รูปไข่เบี้ยว ด้านข้างแบนมีขอบ ผิว เกลี้ยง และค่อนข้างเป็นกลุ่มขรุขระ

พบตามที่ทิ้งร้าง ริมทาง เรือกสวน ชอบที่ร่มชุ่มชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	-	ชำระแผลเปื่อย แก้ฝีฝักบัว
ราก	-	ขับปัสสาวะ แก้หืด แก้ไอ
ดอก	-	รักษาแผลบนฝ่าเท้า

ข้อควรระวัง

ขนหนามทั่วทั้งต้น จะก่อให้เกิดอาการ ระคายเคือง ปวดแสบปวดร้อน คัน และ อาจทำให้เกิดลมพิษขึ้นด้วยเมื่อถูกผิวหนัง การนำมาใช้ประโยชน์และศึกษาวิจัย ต้อง ระมัดระวังและศึกษารายละเอียดอย่างรอบคอบ ก่อน

เขือง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Leea rubra* Bl.

วงศ์ Leeaceae

ชื่ออื่น กะดังใบ

ลักษณะพืช ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรง ใบประกอบ
เรียงสองแถวในระนาบเดียวกัน แต่ละใบมี
ใบย่อย 3-5 ใบย่อย ผิวใบย่อยเกลี้ยง ช่อดอก
ออกตามซอกใบ ดอกขนาดเล็ก ก้านช่อดอก
และด้านหลังของกลีบดอกสีแดง ผลรูป
กลมแบนมี 6 พู สีเขียว เมื่อแก่สีแดงเข้ม
พบตามที่ชุ่มชื้น ริมบึง ป่าเบญจพรรณ
ป่าละเมาะ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - แก้กุดทะราด แก้ไข้ ขับเหงื่อ
แก้บิด

ฉัตรพระอินทร์

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Leonotis nepetaefolia</i> (L.) R.Br.
วงศ์	Lamiaceae
ชื่ออื่น	-

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นตั้งตรงสูงถึง 2.5 เมตร ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยม แต่ละด้านมีร่องลึก มีขนสั้นๆ ปกคลุมตามลำต้น ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ตามโคนต้นตัวใบรูปไข่ โคนใบกว้าง ปลายใบแหลม ขอบใบจัก ก้านใบยาว แต่ใบที่ออกตามข้อส่วนยอดของลำต้นและข้อที่ออกดอก มักมีขนาดเล็ก แคบและสั้นกว่า และมักหลุดร่วงง่าย ช่อดอก ออกเป็นกระจุกทรงกลมตามข้อ ดอกรูปกรวยปลายแยกสองแฉก แฉกบนตั้งตรงมี 2 หยัก ส่วนแฉกล่างมีหยักเล็กๆ 3 หยัก ซึ่งแฉกล่างจะแห้งเหี่ยวก่อนที่ดอกจะบาน กลีบดอกสีส้มสด ดอกขนาดยาว 2-2.5 เซนติเมตร

พบตามป่าละเมาะ ที่ว่างทิ้งร้างริมทาง เป็นพืชพื้นเมืองของทวีปแอฟริกา

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ดอกตูม - เผาเป็นขี้เถ้า ใช้ทาแผลพุพอง-
เนื่องจากถูกของร้อน แก้ก้น
แก้กลากเกลื้อน

ชำมะเลียง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Lepisanthes fruticosa (Roxb.) Leenh.

วงศ์

Sapindaceae

ชื่ออื่น

โคมเรียง ชำมะเลียงบ้าน พุ่มเรียง
พุ่มเรียงสวน พูเวียง

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูงถึง 6 เมตร ใบเป็นใบประกอบ เรียงเวียน แต่ละใบมีใบย่อย 4-10 คู่ ใบย่อยแต่ละคู่จะเชื่อมกันเล็กน้อย ใบย่อยรูปขอบขนาน หรือรูปหอก ส่วนใบย่อยคู่ล่างสุดจะเป็นรูปไข่ หรือรูปไข่กลับ ช่อดอกออกตามปลายยอด หรือตามซอกใบยาว 6-60 เซนติเมตร ดอกขนาดเล็ก กลีบเลี้ยง 5 กลีบ สีม่วงเข้ม กลีบดอก 5-6 กลีบ สีม่วงอ่อน ผลรูปทรงเกือบกลม ขนาดประมาณ 2 เซนติเมตร

พบตามริือกสวน ป่าละเมาะ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - แก้ไข้

กระถินไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Leucaena leucocephala (Lamk.) De Wit

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

กระถิน กะเส็ดโคก กะเส็ดบก สะตอเบา
ผักก้านดิน ผักหนองบก

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มขนาดใหญ่หรือไม้ยืนต้น ขนาดเล็ก ใบประกอบแบบขนนก 2 ชั้น เรียงสลับ แต่ละใบมีช่อใบย่อย 3-10 คู่ แต่ละช่อใบย่อย มีใบย่อย 5-20 คู่ ใบย่อยรูปไข่ โคนใบไม่เท่ากัน ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน มีขนตามริมใบย่อย ช่อดอกออกตามซอกใบ มีลักษณะกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 เซนติเมตร สีขาวนวล แต่ละช่อดอกประกอบด้วยดอกเพศผู้และเพศเมียจำนวนมากอัดกันแน่น ดอกมีขนาดเล็ก ฝักรูปไข่ยาวแบน ภายในมีเมล็ดรูปไข่ 15-30 เมล็ด สีเขียว ฝักอ่อนสีเขียว เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล เมล็ดแก่สีน้ำตาลผิวเรียบเป็นมัน

เป็นพืชที่มีถิ่นเดิมอยู่ในเขตร้อนของทวีปอเมริกา นิยมนำมาปลูกตามบ้านเรือนทั่วไป ตลอดจนตามหัวไร่ปลายนา ใบและยอดอ่อนรับประทานเป็นผักจิ้ม

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	-	ยาพอกแก้พิษสัตว์กัดต่อย
เมล็ด	-	ถ่ายพยาธิ
ราก	-	ขับระดู

หญ้ากาบหอยตัวเมีย

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lindernia crustacea* (L.) F. v. M. var. *crustacea*

วงศ์ Scrophulariaceae

ชื่ออื่น -

ลักษณะพืช ไม้ล้มลุกอายุปีเดียว ลำต้นตั้งตรงหรือทอดนอน สูง 5-20 เซนติเมตร มีขนประปราย ใบเดี่ยวออกตรงข้าม ตัวใบรูปไข่ขอบขนาน รูปไข่หรือรูปไข่กว้าง ขอบใบจัก ดอกออกเดี่ยวๆ ตามซอกใบ ดอกขนาดเล็กสีม่วง ผลรูปรีหรือเกือบกลม ภายในมีเมล็ดเล็กๆ จำนวนมาก

พบตามแปลงเกษตรกรรม ที่ว่าง
ชุ่มชื้น สนามหญ้า ริมสวน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - ประยาคมเป็นยาหลังคลอด

หญ้ากาบหอยเล็ก

ชื่อวิทยาศาสตร์

Lindernia pusilla (Willd.) Bold.

วงศ์

Scrophulariaceae

ชื่ออื่น

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุกอายุปีเดียว ลำต้นตั้งตรงหรือทอดนอน มีขนปกคลุม ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ตอนโคนต้นใบมีก้านใบสั้น ส่วนตอนบนของลำต้นใบเกือบไม่มีก้านใบ ใบรูปไข่กว้างถึงเกือบกลม ขอบใบจักเล็กน้อยเกือบมองไม่เห็น ผิวใบมีขนทั้งสองด้าน ดอกเดี่ยวออกตามซอกใบหรือเป็นคู่หรือเป็นกลุ่มละ 3 ดอก ในแต่ละซอกใบ ดอกขนาดเล็กสีขาวหรือชมพูอ่อน ผลรูปร่างเกือบกลมขนาดเล็กและสั้นกว่ากลีบเลี้ยงที่อยู่คงทนจนเป็นผล ภายในมีเมล็ดจำนวนมาก

พบตามริมทาง ริมหนองบึง ทุ่งหญ้า ทุ่งนาแปลงเพาะปลูก ชอบที่ชุ่มชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - พอกแผล แก้กลาก แก้หิด

หญ้ากาบหอยดอกขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lindernia viscosa* (Hornem.) Bold.

วงศ์ Scrophulariaceae

ชื่ออื่น -

ลักษณะพืช ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นตั้งตรง หรือทอดนอน มีขนปกคลุมใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปไข่ รูปไข่ขอบขนานหรือไข่กลับ ขอบใบจัก ใบตามส่วนยอดของลำต้นมีก้านใบสั้นมาก ผิวใบมีขนทั้งสองด้าน ช่อดอกออกตามปลายยอด ดอกขนาดเล็กสีขาวหรือชมพู ผลกลมขนาดเล็ก ภายในมีเมล็ดจำนวนมาก

พบตามแนวชายป่า ริมทาง แปลงเกษตรกรรม ที่รุ่มชื้น แดดรำไร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - บรรเทาอาการปวดช่องท้อง และอาการไอบีเสมหะปนโลหิต

ผักแพงพวย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ludwigia adscendens (L.) Hara

วงศ์

Onagraceae

ชื่ออื่น

ผักปอดน้ำ แพงพวยน้ำ

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นทอดเลื้อยเหนือดิน ส่วนยอดชูพ้นน้ำ ตามลำต้นจะมีรากแตกตามข้อ และมีถุงลักษณะคล้ายฟองน้ำสีขาวช่วยพยุงลำต้นให้ลอยน้ำ ใบเดี่ยว เรียงเวียน ชูพ้นน้ำ ตัวใบรูปขอบขนาน รูปรี หรือรูปไข่กลับ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ดอกเดี่ยว ออกตามซอกใบ กลีบดอก 5 กลีบ สีขาว หรือเหลืองอ่อน ตรงกลางดอกสีเข้ม ผลรูปทรงกระบอกเรียว ปลายแยก 5 แฉก ภายในมีเมล็ดจำนวนมาก

พบขึ้นตามพื้นดินชื้นแฉะ ตามหนองน้ำ ท้องร่องสวน บึงน้ำนิ่งทั่วไป ถ้าขึ้นตามที่ดินโคลนชื้นแฉะ มักไม่ออกดอก และใบเรียงซ้อนหนาแน่น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - ฝาดสมาน แก้บิด พอกแผล
แก้โรควิวหนัง

แจง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Maerua siamensis (Kurz) Pax

วงศ์

Capparaceae

ชื่ออื่น

แกง

ลักษณะพืช

ไม้ยืนต้น สูงถึง 10 เมตร ใบเป็น
ใบประกอบ เรียงสลับ แต่ละใบมีใบย่อย
3 ใบย่อย ใบย่อยรูปไข่กลับ หรือรูปขอบ-
ขนาน ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ หรือ
ปลายยอด กลีบเลี้ยง 4 กลีบ ไม่มีกลีบดอก
เกสรผู้จำนวน 9-12 อัน กลางดอกมีก้านชู
รังไข่ยาวประมาณ 2 เซนติเมตร 1 อัน ผล
รูปกลมรี

พบตามป่าละเมาะชายทะเล ป่า-
ผลัดใบ ป่าดิบแล้ง และตามหุบแมกไม้
ชายทุ่ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - ยำบำรุงกำลัง ขับปัสสาวะ

หนามแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Maytenus marcanii</i> Ding Hou
วงศ์	Celastraceae
ชื่ออื่น	-

ลักษณะพืช ไม้พุ่ม ตามลำต้นและกิ่งก้านมีหนามแหลม ใบเดี่ยว เรียงเวียน เนื้อใบหนาค่อนข้างแผ่นหนัง ดอกออกเป็นกระจุกที่ปลายยอดและซอกใบ ดอกขนาดเล็ก ผลรูปทรงสามเหลี่ยมแบ่งเป็น 3 ช่อง ภายในแต่ละช่องกลวง มีเมล็ดสีน้ำตาลติดอยู่ 1 เมล็ด พบตามป่าเบญจพรรณ ป่าชายทะเล

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - ขับพิษร้อน แก้ไข้ น้ำแช่รากใช้รักษาโรคตามผิวหนัง

เลี่ยน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Melia azedarach Linn.

วงศ์

Meliaceae

ชื่ออื่น

เคียน เฮียน

ลักษณะพืช

ไม้ยืนต้น ผลัดใบ สูงถึง 20 เมตร ใบเป็นใบประกอบเรียงเวียน ใบย่อยรูปรี ขอบใบจักปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบและมักเบี้ยว ดอกออกเป็นช่อ ตามซอกใบ บริเวณปลายยอด ดอกมีเส้นผ่าศูนย์กลางขนาด 2 เซนติเมตร กลีบดอก 5-6 กลีบ สีขาวอมม่วง มีกลิ่นหอม ผลรูปทรงกลมรีขนาดประมาณ 1 เซนติเมตร ผลอ่อนสีเขียว ผลสุกสีเหลือง พบตามชายป่าดิบ ป่าเบญจพรรณ ป่าละเมาะ นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	- พอกแผลน้ำร้อนลวก ขับน้ำเหลืองเสีย ขับปัสสาวะ ขับพยาธิ
เปลือกต้น	- ขับพยาธิตัวกลม
เปลือกราก	- ฝาดสมาน แก้ไข้ แก้บิด ขับพยาธิ เป็นยาถ่าย ทำให้อาเจียน
เมล็ด	- ทำให้อาเจียน เป็นยาระบาย

ข้อควรระวัง

ผล	- มีสารพิษ เป็นยาฆ่าแมลง ถ้าเด็กรับประทาน 7-8 ผล จะทำให้อันตรายเป็นแก่ชีวิตได้ โดยจะมีอาการเมาหลับ อาเจียน ท้องร่วง อัมพาต หายใจขัดและตายในที่สุด

ไมยราบต้น

ชื่อวิทยาศาสตร์

Mimosa pigra Linn.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

ไมยราบยักษ์

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรงหรือทอดคนอน สูงถึง 4 เมตร แตกกิ่งก้านมาก เนื้อไม้แข็ง มีหนามปกคลุมทั่วต้น ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงสลับ แต่ละใบมีใบย่อยอันดับแรก 10-14 คู่ ใบย่อยอันดับสองประมาณ 45 คู่ ตามก้านใบและแกนใบมีหนามแหลมยาว ดอกออกเป็นช่อ 1-3 ช่อตามซอกใบ ช่อดอกเป็นกระจุกกลม ก้านช่อดอกยาว ดอกขนาดเล็ก สีชมพู ฝักรูปขอบขนานมีงอวยยื่นแหลมตรงปลายขนาดยาว 8-10 เซนติเมตร กว้าง 0.8-1.0 เซนติเมตร เมื่อแก่สีน้ำตาลเปราะหักง่ายมี 10-25 ปล้อง แต่ละปล้องมีเมล็ด 1 เมล็ด เมล็ดรูปไข่ หรือขอบขนานแบน สีน้ำตาล

พบตามที่ทิ้งร้าง ที่ชื้นแฉะ ริมหนองน้ำ อ่างเก็บน้ำ ริมถนน เป็นวัชพืชร้ายแรง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - แก้ท้องร่วง ยาถ่าย ยาบำรุง

ราก - แก้โรคเรื้อน

เมล็ด - ขับเสมหะ ทำให้อาเจียน

ไมยราบ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Mimosa pudica Linn. var. *unijuga* (Duchass. & Walp.) Griseb.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

กระเทียมขอด หนามหญ้าราบ กะหังบ
ก้านของ หญ้าป็นขอด

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก สูงประมาณ 1 เมตร มี
หนามโค้งตามลำต้น ใบเป็นใบประกอบ
แบบขนนกสองชั้น เรียงสลับ แต่ละใบมี
ใบย่อยอันดับแรก 1-2 คู่ ติดตรงปลายก้านใบ
ใบย่อยอันดับสองมี 12-15 คู่ ใบย่อยรูป
ขอบขนานค่อนข้างเบี้ยว ผิวใบด้านบน
เกลี้ยง ด้านหลังมีขน ริมใบมีขน ช่อดอก
ออกตามซอกใบ เป็นกระจุก ก้านช่อดอกยาว
แต่ละช่อมีดอกขนาดเล็กสีชมพูจำนวนมาก
อัดเป็นกระจุก ไม่มีก้านดอก กลีบดอก
รูปกรวยปลายแยก 4 แฉก กลีบดอกด้าน-
นอกเกลี้ยงหรือเกือบเกลี้ยง ฝักติดกันเป็น
กระจุกรูปขอบขนาน แบ่งเป็นข้อๆ มีขนยาว
ปกคลุม

พบตามริมทาง ที่โล่งแจ้ง ทุ่งนา
ที่ทิ้งร้างทั่วทุกภาคในประเทศไทย

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - แก้บิด ขับปัสสาวะ

พิกุล

ชื่อวิทยาศาสตร์

Mimusops elengi Linn.

วงศ์

Sapotaceae

ชื่ออื่น

ซางดง แก้ว กุล

ลักษณะพืช

ไม้ยืนต้น สูงถึง 22 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่หรือรูปรี โคนใบมน ปลายใบมีติ่งแหลม ขอบใบเรียบและเป็นคลื่นเล็กน้อย ดอกออกเดี่ยวๆ หรือเป็นกระจุก 2-6 ดอก ตามซอกใบ ดอกมีกลิ่นหอม กลีบเลี้ยง 8 กลีบ เรียง 2 ชั้นๆ ละ 4 กลีบ กลีบดอก 8 กลีบ สีขาว กลีบดอกแต่ละกลีบจะมีส่วนยื่นออกมาด้านหลัง 2 ชั้น ซึ่งส่วนที่ยื่นออกมาแต่ละชั้นนี้จะมีลักษณะ ขนาดและสีคล้ายคลึงกับกลีบดอกมาก ทำให้ดูคล้ายกลีบดอกมีทั้งสิ้น 24 กลีบ ผลรูปไข่ ปลายแหลมสีเขียว ผลสุกสีเหลืองหรือสีส้ม พบปลูกเป็นไม้ประดับทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ดอก

- แต่งกลิ่นเครื่องสำอาง
เข้ายาหอม แก้ไข้ ฝาด-
สมาน แก้ท้องเสีย

ผลดิบและเปลือก

- ฝาดสมาน แก้ไข้ แก้-
ท้องเสีย

ผักตบไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Monochoria hastata (L.) Solms

วงศ์

Pontederiaceae

ชื่ออื่น

ผักตบ ผักโป่ง

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี มีลำต้นส่วนที่ทอดนอนอยู่ใต้ดิน เรียกว่าไหล และส่วนที่อยู่เหนือดินสูงถึง 1 เมตร มีกาบใบหุ้มตลอด ใบรูปสามเหลี่ยมคล้ายหัวลูกศร ปลายใบแหลม โคนใบเว้าลึก ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ช่อดอกออกบริเวณใกล้แผ่นใบ ช่อละ 15-16 ดอก แต่ละดอกมีก้านดอกยาว 3-4 เซนติเมตร กลีบดอกบอบบาง สีน้ำเงินปนม่วง หรือสีฟ้าปนม่วง จำนวน 6 กลีบ ผลยาวประมาณ 1 เซนติเมตร ภายในมีเมล็ดจำนวนมาก

พบตามบึง หนองน้ำ แม่น้ำลำคลองที่ชื้นแฉะ โคลนตม ตามท้องนาทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - ใช้ทำฝี

ยอบ้าน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Morinda citrifolia Linn.

วงศ์

Rubiaceae

ชื่ออื่น

มะดาเลื่อ แะใหญ่

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูงถึง 6 เมตร ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม มีหูใบอยู่ระหว่างโคนใบ ใบรูปรี ปลายใบแหลม หรือมีติ่งแหลมเล็กๆ โคนใบแหลม ผิวใบเกลี้ยงเงาเป็นมัน ใบแห้งสีเหลืองซีด ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ ตรงข้ามกับใบ หรือออกตามปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 3-4 เซนติเมตร ช่อดอกรูปขอบขนาน หรือเกือบกลม ขนาดประมาณ 2 เซนติเมตร กลีบดอกโคนเชื่อมกันเป็นหลอด ปลายแยก 5 กลีบ ดอกสีขาว ผลรูปทรงกลมรี ผิวเกลี้ยง ภายในมีเนื้อมาก ผลดิบสีเขียว ผลสุกสีขาวเขียว หรือขาวหม่น ขนาดประมาณ 3-10 เซนติเมตร มีกลิ่นรุนแรง

พบปลูกตามบ้านเรือน และเรียกสวนทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ผลดิบหรือห่าม - แก้กลิ้นไส้อาเจียน ซึ่งเกิดจากธาตุไม่ปกติ
- เมล็ดและราก - ขาระบาย
- ใบ - แก้อาเจียน แก้กลิ้นไส้ แก้จุกเสียด แก้ไข้ ขับระดู แก้บิด เป็นยาพอก

หมามุ่ย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Mucuna pruriens (L.) DC.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

หมาเหียง กลออีแซ

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุกเลื้อย อายุปีเดียว ใบเป็นใบประกอบ เรียงสลับ แต่ละใบมีใบย่อย 3 ใบย่อย ใบย่อยรูปไข่หรือรูปไข่แกมขนม-เป็ยกปุน โคนใบมนหรือตัด ปลายใบแหลม ผิวใบมีขนสีเทาปกคลุมทั้งสองด้าน ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ บนแกนช่อดอกจะมีตุ่มเล็กๆ อยู่เป็นระยะๆ บนแต่ละตุ่มจะมีดอก 3 ดอก ดอกสีม่วงเข้ม ฝักกลมยาวบิดงอเล็กน้อย ภายในมีเมล็ด 4-7 เมล็ด ฝักปกคลุมด้วยขนสาก

พบตามป่าละเมาะ ทุ่งนา ที่ทิ้งร้าง ป่าโปร่ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เมล็ด	- บำรุงประสาท กระตุ้น-
ความรู้สึกทางเพศ ฝาด-
สมาน
ราก	- ขับปัสสาวะอย่างแรง

ข้อควรระวัง

ขนจากฝัก ทำให้เกิดอาการระคายเคืองอย่างแรง ทำให้คันและเป็นผื่นแดง ปวดและบวม

กินกุ้งน้อย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Murdannia nudiflora Brenan

วงศ์

Commelinaceae

ชื่ออื่น

ผักปราบ หญ้าเลนแดง

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นตั้งตรง หรือทอดนอน สูงถึง 1 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน ตัวใบ รูปหอกเรียวยาว หรือรูปไข่ขอบขนาน ช่อดอกออกตามปลายยอด หรือซอกใบ ก้านช่อดอกยาว มีดอกติดอยู่ตามปลายยอด ช่อดอก ใบประดับรองดอกหลุดร่วงง่าย ดอกมีขนาดเล็ก กลีบดอก 3 กลีบ สีม่วง กลีบเลี้ยง 3 กลีบ สีเขียว เกสรผู้ 6 อัน ซึ่งจะสมบูรณ์เพียง 2 อัน ผลรูปไข่ ขนาด ยาว 4-6 มิลลิเมตร ภายในมีเมล็ด 4-6 เมล็ด พบตามที่ชุ่มชื้น ริมหนองบึง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ใบ - ทำยาพอกแผล ปิ้งให้ร้อน - ทาบนจุดที่เกิดจากเชื้อรา
- ลำต้น - รักษาบาดแผล
- ราก - แก้โรคบิด แก้อาการปวดขัดเบา
- ทั้งต้น - ใช้ต้มน้ำ เอาน้ำอุ่นๆ ชำระแผล - เปื่อย

กะทกรก

ชื่อวิทยาศาสตร์

Passiflora foetida Linn.

วงศ์

Passifloraceae

ชื่ออื่น

รก กระโปรงทอง ตำลึงฝรั่ง เถาเงาะ
หญ้ายากช้าง ผักขี้หิด

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุกเลื้อย ลำต้นมีขนปกคลุม
ทั้งต้นมีกลิ่นเหม็นเขียว ใบเดี่ยว เรียงเวียน
ใบรูปไข่ หรือรูปไข่ขอบขนาน ขอบใบหยัก
เว้า 3 หยัก ปลายใบแหลม โคนใบมนหรือเว้า
ดอกออกเดี่ยวๆ หรือออกเป็นช่อตามซอกใบ
แต่ละดอกจะมีใบประดับ 3 ใบรองรับ ใบ
ประดับรูปไข่ ขอบใบเป็นเส้นใยตาข่ายฝอย
สีเขียว อยู่ก่อนทนจนกระทั่งติดผล กลีบเลี้ยง
3-5 กลีบ กลีบเลี้ยงรูปขอบขนาน มีติ่ง
ยื่นแหลมตรงปลายกลีบ ด้านในสีขาว
ด้านนอกสีเขียว กลีบดอก 3-5 กลีบ รูป
ขอบขนาน สีขาว มีขนาดใกล้เคียงกับกลีบ
เลี้ยง เกสรตัวผู้ 5-8 อัน ก้านชูเกสรตัวเมีย
3 อัน มีระยางค์เป็นเส้นยาวๆ สีม่วงปลาย
สีขาวจำนวนมาก ผลค่อนข้างกลม สีเขียว
เมื่อแก่สีส้ม มีใบประดับหุ้มอยู่

พบตามที่ทิ้งร้าง ริมทาง ชายป่า
เือกสวน ป่าละเมาะ ป่าโปร่ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบสด	- พอกแผล รักษาโรคผิวหนัง-
จำพวกหิด
ทั้งต้น	- ยาธาตุ ยาอายุวัฒนะ

ข้อควรระวัง

เนื่องจากผลสุก ใบ และยอดอ่อน
รับประทานได้ แต่ในผลดิบสดและใบสด
มีสารพิษ Cyanogenetic glycoside
ถ้ารับประทานปริมาณมากอาจเป็นอันตราย
ถึงแก่ชีวิตได้ การนำผลดิบสดและใบสด
มาต้มและรับประทานปริมาณน้อยๆ จึงจะ
ไม่เป็นอันตราย

ข่าพลู

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb. ex Hunter
วงศ์	Piperaceae
ชื่ออื่น	ผักปูลา พูลนก พูลถึง นมวา

ลักษณะพืช ไม้ล้มลุกหรือไม้พุ่มเตี้ย ลำต้นตั้งตรงหรือทอดนอน มักมีไหลงอกตามโคนต้นและแตกเป็นต้นใหม่ ใบเดี่ยวเรียงเวียน ตัวใบตามยอดรูปขอบขนาน โคนใบเบี้ยว ปลายใบแหลม ตอนล่างของลำต้น ตัวใบรูปหัวใจ ด้านหลังใบมีขนตามเส้นใบ ช่อดอกออกตามซอกใบ และตามปลายยอด ดอกขนาดเล็กอัดเรียงกันแน่นเป็นช่อดอกรูปทรงกระบอก ตั้งตรง ผลรูปเกือบกลม ขนาดเล็ก

พบปลูกตามเรือสวนและบ้านเรือนเพื่อใช้ใบรับประทานเป็นผัก ชอบที่ร่มรำไร และชุ่มชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น	- ขับเสมหะ
ใบ	- ขับลม เจริญอาหาร
ราก	- ขับเสมหะ บำรุงธาตุ

ลั่นทมแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Plumeria rubra Linn.

วงศ์

Apocynaceae

ชื่ออื่น

ลั่นทม

ลักษณะพืช

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูงถึง 6 เมตร
ทุกส่วนมีน้ำยางสีขาว ใบเดี่ยว เรียงเวียน
ใบรูปขอบขนาน หรือรูปหอก ปลายใบ
และโคนใบแหลม ดอกออกเป็นช่อตามปลาย
ยอด กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด
ปลายแยก 5 กลีบ กลีบดอกซ้อนเหลื่อมกัน
กลีบดอกรูปไข่ ปลายมน สีแดง สีชมพู
หรือสีขาว โคนกลีบด้านในสีเหลือง เมื่อ
ดอกบานเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5 เซน-
ติเมตร ผลเป็นฝักคู่ รูปยาวเรียว ขนาดยาว
15-20 เซนติเมตร ภายในมีเมล็ดแบน
มีปีก จำนวนมาก

เป็นพืชพื้นเมืองของอเมริกากลาง
นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับกลางแจ้ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ยางและเปลือก - เป็นยาถ่าย ขับปัสสาวะ
ขับระดู แก้ไข้
- ราก - เป็นยาถ่าย

น้ำเต้าแล้ง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Polyalthia evecta (Pierre) Fin. & Gagnap.

วงศ์

Annonaceae

ชื่ออื่น

นมน้อย น้ำน้อย

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มสูงถึง 2 เมตร กิ่งก้านเล็ก ลำต้นเกลี้ยง เปลือกต้นมีช่องแตกเปลี่ยนอากาศจำนวนมาก ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปหอก ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ด้านหลังมีขนสั้นประปราย ดอกเดี่ยว หรือออกเป็นช่อ 1-2 ดอก ตามซอกใบ ดอกขนาดเล็ก กลีบดอกเนื้อหนามี 2 ชั้นๆ ละ 3 กลีบ ชั้นในยาวกว่าชั้นนอกกลีบเลี้ยงมี 3 กลีบ สั้นกว่ากลีบดอกชั้นนอก เกสรตัวผู้จำนวนมากอัดเป็นกระจุกบนฐานล้อมรอบรังไข่จำนวนมาก ซึ่งอยู่กลางฐาน ผลเป็นผลกลุ่ม รูปทรงเกือบกลม ขนาดประมาณ 1 เซนติเมตร

พบตามป่าละเมาะชายทะเล ที่ทิ้งร้างชายป่า

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - แก้กล้ามเนื้อท้องเกร็ง บำรุงน้ำนม

หญ้าปึกไก่ดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Polygala triflora Linn.

วงศ์

Polygalaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นสูง 10-30 เซนติเมตร กิ่งก้านทอดนอน ชูยอดตั้งขึ้น ตามลำต้นมีขนปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงเวียน ไม่มีหูใบ ใบรูปรีหรือรูปหอก ขอบใบเรียบ เนื้อใบค่อนข้างหนา ด้านบนสีเขียว ด้านล่างสีอ่อนกว่า ผิวใบมีขนประปรายทั้งสองด้าน ช่อดอกออกตามซอกใบ หรือเหนือซอกใบ เล็กน้อย ช่อดอกมักสั้นกว่าใบ ดอกขนาดเล็ก กลีบดอกสีเหลืองมี 3 กลีบ ผลกลมแบน ด้านบนมีหยักเว้าเล็กน้อยตรงกลาง แบ่งเป็น 2 ช่อง ตามขอบผลมีปีกแคบๆ ผิวมีขนสั้นประปราย ภายในผลแต่ละช่องมีเมล็ด 1 เมล็ด เมล็ดแก่สีน้ำตาล มีขนสีขาวยาวปกคลุมหนาแน่น ด้านบนของเมล็ดมีติ่งแหลมสั้นๆ 3 ดิ่ง

พบตามสนามหญ้า ริมทุ่งนา ขอบที่ชุ่มชื้นโล่งแจ้ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - แห่น้ำให้เด็กกินแก้ซาง

ผักเบี้ยหนู

ชื่อวิทยาศาสตร์

Portulaca quadrifida Linn.

วงศ์

Portulacaceae

ชื่ออื่น

บานเที่ยง ผักเบี้ยเล็ก

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นเรียวบาง ทอดนอนตามพื้นดิน และแตกรากตรงส่วนที่แตะดิน แตกกิ่งก้านมากมาย ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบรูปรี ขนาดเล็กสีเขียวหรือสีม่วง ขาว 0.5-1 เซนติเมตร ก้านใบสั้นมาก ดอกเดี่ยวออกตามปลายยอด แต่ละดอกมีใบประดับเล็กๆ รองรับ 4 ใบ ดอกขนาดเล็ก กลีบดอกสีเหลืองสดจำนวน 4 กลีบ กลีบเลี้ยงโคนติดกันฝังอยู่ในซอกข้อ ปลายแยก 2 แฉก

พบตามริมทาง เรือกสวน ที่โล่งแจ้งทนแล้งได้ดี

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - แก้อาการผิปกติบางอย่างเกี่ยวกับช่องท้อง

หญ้าหนอนตาย

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Pouzolzia zeylanica</i> (L.) Benn.
วงศ์	Urticaceae
ชื่ออื่น	-

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นทอดเอนและชูยอดตั้งขึ้น สูงถึง 1 เมตร ลำต้นกลม มีขนประปรายตลอดลำต้น ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่ รูปขอบขนาน หรือรูปหอก ปลายใบแหลม โคนใบมนหรือแหลม ผิวใบด้านบนมีตุ่มใสเล็กๆ หนาแน่น มีขนประปราย ส่วนด้านล่างมีขนมากกว่า เนื้อใบบาง ด้านบนสีเข้ม ด้านล่างสีอ่อนกว่า โคนใบมีเส้นใบ 3 เส้นออกจากโคนใบ ขอบใบเรียบ ช่อดอกออกเป็นกระจุกตามซอกใบ ดอกมีขนาดเล็กแยกเพศ แต่อยู่ในกระจุกเดียวกัน

พบตามริมหนองน้ำทุ่งหญ้า ป่าละเมาะ ป่าเปิด แปลงเพาะชำ ในเรือสวน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ทั้งต้นหรือราก - ตำพอกแผล แก้อาการบวม ทำยาพอกแก้ปวดท้อง
- ใบ - ช่วยในการหลั่งน้ำนม แก้แผลเปื่อย ขับปัสสาวะ

เล็บมือนาง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Quisqualis indica Linn.

วงศ์

Combretaceae

ชื่ออื่น

จะมั่ง ไม้หม่อง อะดอเน้ง

ลักษณะพืช

ไม้เถาเนื้อแข็ง ตามกิ่งแก่มีหนาม ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามในกิ่งที่ออกช่อ แต่ตามลำต้นส่วนอื่นๆ จะเรียงเวียน ใบรูปไข่ ขอบขนาน เนื้อใบบาง ดอกออกเป็นช่อตามปลายยอดหรือตามซอกใบ กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมกันเป็นหลอดยาวประมาณ 7-8 เซนติเมตร ปลายแยก 5 แฉกสั้นๆ กลีบดอก 5 กลีบ รูปขอบขนาน มีขนนุ่มปกคลุม กลีบดอกสีขาว ต่อมาเปลี่ยนเป็นสีชมพู และในที่สุดจะเป็นสีแดงเข้ม ผลรูปทรงรี มีสันตามยาว 5 สัน ภายในมีเมล็ด 1 เมล็ด พบขึ้นตามรือกสวน ริมลำธาร ตามป่าละเมาะ นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เมล็ด - ขับพยาธิ

กาวกะปอม

ชื่อวิทยาศาสตร์

Rhynchosia minima (L.) DC.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้เลื้อย ลำต้นเรียวบาง มีขนสั้นๆ ปกคลุม ใบเป็นใบประกอบ แต่ละใบมี 3 ใบย่อย ผิวใบย่อยมีขนสั้นๆ และจุดสีเหลืองเล็กๆ กระจายอยู่ทั่วไป ช่อดอก ออกตามซอกใบ ก้านช่อดอกยาวเรียว มีดอกขนาดเล็กเรียงติดอยู่เป็นคู่ๆ ระยะห่างๆ กัน 6-20 ดอก กลีบดอกอันกลางที่ใหญ่ที่สุด ยาวประมาณ 3-6 มิลลิเมตร สีเหลืองมีเส้นลายสีม่วงเข้ม ฝักรูปขอบขนานโค้งเล็กน้อย ปลายมีติ่งแหลมเล็กๆ ฝักยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร ภายในมีเมล็ดกลมผิวดำเป็นมัน 1-2 เมล็ด เมล็ดมีรสขมและมีพิษ

พบตามริมทาง ทุ่งนา ที่ทิ้งร้าง ชอบแดดจัด

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ - ใช้เป็นยาทำให้แห้ง

กำแพงเจ็ดชั้น

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Salacia chinensis* Linn.

วงศ์ Celastraceae

ชื่ออื่น กลุ่มนก ตาไก่

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อย หรือไม้พุ่มรอเลื้อย ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกันในแต่ละข้อ และใบคู่นี้จะอยู่ในแนวตั้งฉากกับใบคู่อีกคู่ในข้อถัดไปเสมอ เนื้อใบค่อนข้างหนา ดอกออกเป็นกระจุกตามซอกใบ ดอกขนาดเล็ก สีเหลืองหรือเขียวเหลือง ผลกลมหรือรูปไข่กว้างขนาด 1-2 เซนติเมตร เมื่อสุกสีแดงหรือส้มแดง ภายในมีเมล็ดกลมขนาดใกล้เคียงกับผล 1 เมล็ด

พบตามป่าชายทะเล และป่าเบญจพรรณทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ลำต้น - เป็นส่วนผสมปรุงยาขับคัม-
แก้ปวดเมื่อย

ผักหวานบ้าน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Sauropus androgynus (L.) Merr.

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่น

ก้านตง ผักหวานใต้ใบ มะยมป่า

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงถึง 2 เมตร ลำต้นกลมหรือค่อนข้างเป็นเหลี่ยม ผิวลำต้นเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่ โคนใบเท่ากัน ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ช่อดอกออกตามซอกใบ ที่อยู่บนกิ่งก้าน ตอนบนของกิ่งก้านจะเป็นช่อดอกเพศเมีย ส่วนตอนล่างจะเป็นช่อดอกเพศผู้ ดอกเพศเมียมีกลีบเลี้ยง 6 กลีบ รูปไข่กลับ เหลื่อมซ้อนกันคล้ายเรียงสองชั้นๆ ละ 3 กลีบ ดอกเพศผู้กลมแบนขนาด 0.5-1 เซนติเมตร ผลกลมเป็นขนาดประมาณ 1.5 เซนติเมตร ผลสุกสีขาว

พบตามป่าละเมาะ ป่าดิบชื้น ที่โล่ง-แจ้ง ตามรือกสวน หรือปลูกตามบ้านเรือน เพื่อใช้ใบรับประทาน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - แก้ไข้ แก้ลมมะเร็งคุด
ใบและราก - พอกแผลฝี

หญ้าขัด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Sida rhombifolia Linn. ssp. *retusa* (L.) Borss.

วงศ์

Malvaceae

ชื่ออื่น

ต้นไม้กวาด หญ้าขึงปิดแม่ม่าย

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มเตี้ย ลำต้นทอดเอน แตกกิ่งก้าน
มากมาย ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่กลับ
หรือรูปกลมปลายตัดหรือมีหยักเว้าเล็กน้อย
โคนใบมนแคบ ผิวใบด้านล่างมีขนสีเทา
ปกคลุม ช่อดอก ออกตามซอกใบ กลีบดอก
5 กลีบ สีเหลือง ผลกลมเป็นแบ่งเป็น 7-
11 พู แต่ละพูมีหนามแหลม 1 อัน และ
ภายในมีเมล็ด 1 เมล็ด

พบตามริมทาง ที่ทิ้งร้าง ชอบ-
แดดจัดและดินปนทราย

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ใบ - ทำยาพอก
- ราก - ประยาคมแก้โรคปวดข้อ

มะแว้งเครือ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Solanum trilobatum Linn.

วงศ์

Solanaceae

ชื่ออื่น

แขว้งเคี้ย

ลักษณะพืช

ไม้เลื้อย ลำต้นทอดเลื้อยได้ยาวถึง 5 เมตร มีหนามโค้งแหลมสั้นๆ ตลอดลำต้น ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่ ขอบใบหยักเว้าตื้นๆ 2-5 หยัก ผิวใบเรียบหรือมีหนามเล็กๆ ตามเส้นกลางใบประปราย ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ ช่อละ 2-8 ดอก ดอกสีม่วง มีเกสรสีเหลืองสดตรงกลาง ผลรูปกลม ผลดิบสีเขียว เมื่อสุกสีแดง

พบขึ้นตามที่ทิ้งร้าง ริมทาง เรือกสวน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ผล - แก้ไอ ขับเสมหะ

มะกอกฝรั่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Spondias cytherea Sonn.

วงศ์

Anacardiaceae

ชื่ออื่น

มะกอกหวาน

ลักษณะพืช

ไม้ยืนต้น ตามกิ่งก้านมีช่องแฉก-
เปลี่ยนอากาศกระจายทั่วไปจำนวนมาก ใบ
เป็นใบประกอบ เรียงเวียน แต่ละใบมี
ใบย่อย 9-25 ใบย่อย เมื่อขยี้ใบดมจะมีกลิ่น
หอมจัด ดอกออกเป็นช่อ ตามซอกใบ หรือ
ตามปลายยอดที่กิ่งใบ ดอกมีขนาดเล็ก ผล
รูปขอบขนานเกือบกลม ขนาดยาว 7-10
เซนติเมตร กว้าง 4-8 เซนติเมตร เนื้อผลดิบ
กรอบมีรสเปรี้ยว ภายในผลมีเมล็ดซึ่งมี
เส้นใยยื่นออกรอบ ๆ เมล็ด

เป็นพืชปลูกเพื่อรับประทานผล

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- เปลือกต้น - ขาฟัดสมาน
ใบ - ผสมกับสมุนไพรชนิด-
อื่นๆ ประโยชน์ชำระร่างกาย-
ภายหลังคลอด

ชมพูสาแหรก

ชื่อวิทยาศาสตร์

Syzygium malaccense (L.) Merr. & L. M. Perry

วงศ์

Myrtaceae

ชื่ออื่น

ชมพูม่าเหมี่ยว ชมพูแดง

ลักษณะพืช

ไม้ยืนต้น สูงถึง 8 เมตร กิ่งก้านแบน หรือเป็นเหลี่ยม เปลือกต้นสีน้ำตาล ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม ใบมีขนาดใหญ่ รูปร่างหลายแบบ ได้แก่ รูปไข่ รูปไข่ขอบขนาน หรือ ไข่กลับ โคนใบแหลม ปลายใบแหลมหรือมน ช่อดอกออกเป็นกระจุกตามซอกใบ ที่หลุมร่วง ดอกสีแดง กลีบเลี้ยง 4 กลีบ กลีบดอก 4 กลีบ ผลรูปกลมรีหรือเกือบกลม สีชมพูมีลายทาง ขาวลงๆ หรือสีแดงเข้ม

พบปลูกตามเรือกสวน และบ้านเรือนทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบและราก	- เป็นส่วนผสมปรุงยาขับปัสสาวะ
ผลและเมล็ด	- เป็นส่วนผสมในการปรุงยาขับแก้ไอ
เปลือกต้น	- ผาศสมาน แก้บิด ทำยาขับน้ำ
ราก	- ขับปัสสาวะ แก้ไอพอกแก้คัน
เปลือกราก	- ขับประจำเดือน แก้บิด

มะขาม

ชื่อวิทยาศาสตร์

Tamarindus indica Linn.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

ตะลุป หมากแคง อำเบียล

ลักษณะพืช

ไม้ยืนต้น สูงถึง 25 เมตร ใบเป็นใบประกอบ แบบขนนก เรียงสลับ แต่ละใบมีใบย่อย 10-15 คู่ ใบย่อยรูปขอบขนาน ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบและปลายยอด กลีบดอก 5 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน กลีบดอกสีเหลืองนวล ผลเป็นฝักกลมยาวตรง หรือโค้งเล็กน้อย เป็นปล้อง 3-10 ปล้อง ฝักแก่เปลือกฝักจะแข็ง เพราะ สีนํ้าตาล ภายในมีเมล็ด 3-12 เมล็ด เมล็ดสีนํ้าตาล ผิวเป็นมัน มีเนื้อหุ้มเมล็ดสีนํ้าตาลรสเปรี้ยวหรือหวาน

พบปลูกตามบ้านเรือนและเรียกสวนทั่วไป เพื่อรับประทานฝัก นอกจากนี้ยังนิยมปลูกเป็นไม้ประดับตามริมถนน ทั้งในเมืองและนอกเมือง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- เนื้อหุ้มเมล็ด - เป็นยาระบาย
- เปลือกต้น - เป็นยาฝาดสมาน แก้ไข้
- ใบ - แก้ไข้ แก้บิด ขับพยาธิในเด็ก
- เมล็ด - แก้ท้องเสียเรื้อรัง แก้บิด

ครามป่า

ชื่อวิทยาศาสตร์

Tephrosia purpurea (L.) Pers.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

ลัดมันน้อยดอกขาว

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก โคนต้นมักมีเนื้อไม้แข็ง แตกกิ่งก้านมากมาย ลำต้นตั้งตรง หรือกึ่งก้าน ที่โคนต้นอาจเอนราบ สูงประมาณ 1 เมตร ใบเป็นใบประกอบ เรียงสลับ แต่ละใบมี ใบย่อย 9-19 ใบย่อย ใบย่อยรูปไข่ หรือรูปไข่กลับ ใบย่อยใหญ่สุดอยู่ค่อนข้างไปทางยอด ผิวใบมีขนทั้งสองด้าน ดอกออกเป็น ช่อ ดอกขนาดเล็ก กลีบดอกสีม่วง โคนกลีบ สีเขียว ฝักค่อนข้างแบน ปลายแหลม มัก กางออกตรงๆ จากแกนช่อ ขนาดยาว 4-6 เซนติเมตร ภายในมีเมล็ดเล็กๆ รูปสี่เหลี่ยม 4-9 เมล็ด

พบตามสนามหญ้า ริมทางเดิน ที่ทิ้งร้างทั่วไป ชอบแดดจัดและดินปนทราย

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น	- ยาระบาย ขับปัสสาวะ
ขับพยาธิ
ราก	- แก้ไข้ ปฐมหายอม
ยาเจริญอาหาร

รสสุคนธ์

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tetracera loureiri* (Fin. & Gagnep.) Pierre
ex Craib

วงศ์ Dilleniaceae

ชื่ออื่น มะตาดเครือ บอระคน ปดคาย ย่านปด

ลักษณะพืช ไม้เถาเนื้อแข็ง ใบเดี่ยว เรียงสลับ
ใบรูปรี ปลายใบและโคนใบแหลม ขอบใบ
จัก เนื้อใบค่อนข้างหนา ผิวใบสากทั้ง
สองด้าน ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบและ
ปลายยอด ช่อดอกยาว 4-15 เซนติเมตร
ดอกขนาดเล็ก กลีบดอก 5 กลีบ สีขาว
ขอบบางหลุดร่วงง่าย เกสรตัวผู้จำนวนมาก
ผลรูปทรงเกือบกลม ภายในมีเมล็ดรูปไข่
1-2 เมล็ด เนื้อหุ้มเมล็ดสีแดง

พบตามป่าละเมาะชายทะเลและชายป่า
หลายประเภท นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ดอก - เข้ายาหอมเป็นยาบำรุงหัวใจ
แก้อาการเป็นลมอ่อนเพลีย

รำเพย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Thevetia peruviana (Pers.) K. Schum.

วงศ์

Apocynaceae

ชื่ออื่น

กระบอก บานบุรี ชีโดฝรั่ง รำพน กะทอก

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มขนาดใหญ่ สูงถึง 3 เมตร ทุกส่วนของต้นมีน้ำยางขาว ใบเดี่ยว เรียงสลับถี่ ใบรูปหอกแคบ ก้านใบสั้น ดอกออกเป็นช่อ ช่อละ 3-4 ดอก ตามปลายกิ่ง กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกันปลายแยก 5 แฉก กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวยแคบยาว ปลายแยก 5 กลีบ กลีบดอกมีทั้งสีขาว สีเหลือง และสีส้ม มีกลิ่นหอม ผลรูปทรงเกือบกลมและค่อนข้างแบน สีเขียว ผลสุกสีดำ ภายในผลมีเมล็ด 1-2 เมล็ด

เป็นไม้พื้นเมืองของอเมริกาใต้ ในประเทศไทยนิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับกลางแจ้ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือก - ใช้ปริมาณน้อยๆ ทำให้อาเจียน แก้ไข้ แก้มาลาเรีย เป็นยาถ่าย

ข้อควรระวัง

ทุกส่วน - เป็นพิษ
ยาง - มีพิษต่อหัวใจ
ใบและเมล็ด - ทำให้อาเจียน เป็นยาถ่าย ทำให้แห้งได้

มะนาวเทศ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Triphasia trifolia P. Wils.

วงศ์

Rutaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ตามลำต้นและชอกใบจะมี
หนามแหลมเป็นคู่ ใบเป็นใบประกอบ เรียง
สลับ แต่ละใบมีใบย่อย 3 ใบย่อย ใบย่อย
รูปไข่ปลายใบหยักเว้าเล็กน้อย ขอบใบจัก
เล็กน้อย ใบกลางมีขนาดใหญ่กว่าใบ
ด้านข้างสองใบ ดอกเดี่ยวหรือออกเป็นช่อๆ
ละ 2-3 ดอกตามชอกใบ ดอกสีขาว มีกลิ่น
หอม ผลรูปกลม สีเขียวแก่ ผลสุกสีแดง
มีกลิ่นหอม ผิวผลบางเหนียว มีเมล็ด 1-3
เมล็ดอยู่ภายในเนื้อเชื่อมเมือกเหนียวในผล
พบปลูกเป็นไม้ประดับ ชอบดินอุดม
สมบูรณ์ความชุ่มชื้นสูง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	-	ใช้ในโรคทางเดินหายใจ
ผล	-	ขับเสมหะ

ข้าวต้อม

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Wissadula periplocifolia</i> (L.) Presl. ex Thwaites
วงศ์	Malvaceae
ชื่ออื่น	ข้าวเหนียวหมา ถั่วเนก มะกล่องข้าวตัวผู้

ลักษณะพืช ไม้พุ่ม สูงถึง 2 เมตร ลำต้นตั้งตรง มีเนื้อไม้ที่โคนต้น ใบเดี่ยว เรียงเวียน ใบรูปไข่ปลายแหลม โคนใบค่อนข้างโค้งเว้า รูปหัวใจ ปลายใบแหลมเรียว ที่โคนใบและก้านใบมีขนรูปดาวสีแดงปกคลุม ดอกออกเป็นช่อตามปลายยอด หรือดอกเดี่ยวๆ ตามซอกใบ ดอกสีเหลืองอ่อนหรือขาว ผลมี 3-6 ช่อ ภายในแต่ละช่อมีเมล็ด 3 เมล็ด พบตามป่าโปร่ง ป่าเบญจพรรณ ทุ่งหญ้า ที่ทิ้งร้าง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้นหรือราก - ทำยาต้มแก้ปวดเอว แก้ไข้

อบเชยเถา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Zygotelma benthamii Baill.

วงศ์

Asclepiadaceae

ชื่ออื่น

เครือเขาลวก คำยานตัวผู้ ขยาจีนน้อยขาว

ลักษณะพืช

ไม้เถา ลำต้นเกลี้ยง มีช่องแฉกเปลี่ยน
อากาศกระจายทั่วลำต้น ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม
ผิวใบเกลี้ยง ใบรูปขอบขนาน รูปรี หรือรูปไข่
ปลายใบแหลม โคนใบมน เส้นกลางใบ
สีน้ำตาลแดงขึ้นชัดเจนด้านหลังใบ ด้านหน้า
เป็นร่อง ช่อดอกออกตามซอกใบ แต่ละช่อมี
3-4 ดอก ก้านช่อดอกสั้น ดอกมีขนาดเล็ก
กลีบดอกติดกันเป็นกรวยสั้นปลายแยก 5 กลีบ
ดอกตูมรูปไข่ปลายแหลม

พบตามป่าละเมาะชายทะเล ป่าโปร่ง
ทางภาคเหนือ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เถา - แก้ปวดศีรษะ ปวดเอว

เอกสารอ้างอิง

กองกานดา ชยามฤต. 2528. สมุนไพรไทยตอนที่ 4. ชูติมาการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

คณะอนุกรรมการจัดทำหนังสือไม้ดอกและไม้ประดับเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา 5 รอบ, ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ. 2536. ไม้ดอกและไม้ประดับ. บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด, กรุงเทพฯ.

จำลอง เพ็งคล้าย, ธวัชชัย สันติสุข, ชุมศรี ชัยอนันต์, บุศบรรณ ณ สงขลา และลิษา ผู้พัฒนพงศ์. 2518. ไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจของไทยตอนที่ 2. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การขายและการซื้อแห่งประเทศไทย จำกัด, กรุงเทพฯ.

จำลอง เพ็งคล้าย, ขวลิขิต นิยมธรรม และวิวัฒน์ เอื้อจิรกาล. 2534. พรรณไม้ป่าพรุจังหวัดนราธิวาส. กรมป่าไม้, ส. สมบูรณ์การพิมพ์, กรุงเทพฯ.

วิเชียร จีรวงศ์. 2533. รายชื่อพรรณไม้ “หญ้า”. คณะเภสัชศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฏฐรา จันทร์สุวานิชย์และชาตรี ชาญประเสริฐ. 2538. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์พืชสมุนไพรอบเชยเถา. วารสารวิทยาศาสตร์,มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 13 (1-3):36-45.

ณัฏฐรา จันทร์สุวานิชย์, ชาตรี ชาญประเสริฐ และดร.ณ เพ็ชรพลาย. 2539. การศึกษาชื่อพฤกษศาสตร์ของสมุนไพรในตำรายาแผนโบราณ. วารสารกระทรวงสาธารณสุข 15 (10-12):118-133.

เต็ม สมิตินันท์. 2523. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย (ฉบับชื่อพฤกษศาสตร์-ชื่อพื้นเมือง). หจก. ฟีนิกซ์พับลิชชิ่ง, กรุงเทพฯ.

พยอม ดันติวัฒน์. 2521. สมุนไพร. สมาคมสมุนไพรแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์, คณะเภสัชศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530. ชื่อพืชสมุนไพรและประโยชน์. คณะเภสัชศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เมธิน ผดุงกิจ. 2537. การสำรวจพันธุ์พืชสมุนไพรและสรรพคุณที่แพทย์แผนโบราณใช้ ณ สวนป่าวัดอรัญญิกาวาส
อ.แก่งไคร้ จ.มหาสารคาม. โรงพยาบาลมหาสารคาม, จ.มหาสารคาม. เอกสารโรเนียว.

ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์. 2522. สมุนไพรไทยตอนที่ 2. นิวธรรมดาการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

———. 2522. สมุนไพรไทยตอนที่ 3. ฟีนีฟับบลิชซิง, กรุงเทพฯ.

ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์และรัชชัย วงศ์ประเสริฐ. 2530. สมุนไพรไทยตอนที่ 5. หจก.ชุดิมาการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

วงศ์สถิตย์ ฉั่วกุล, สมภพ ประธานธรรักษ์, พร้อมจิต ศรีลัมพ์ และพรทิพย์ สุภัทรวณิชย์. 2537. สมุนไพรพื้นบ้าน
จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสมุนไพร 1(2):39-56.

สถาบันวิจัยสมุนไพร, กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. 2540. สมุนไพรพื้นบ้าน (ฉบับรวม). P.A. Living Co., Ltd.
กรุงเทพฯ.

สมาคมโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ. 2507. ประมวลสรรพคุณยาไทยภาค 1. โรงพิมพ์อำพลพิทยา, กรุงเทพฯ.

———. 2510. ประมวลสรรพคุณยาไทยภาค 2. โรงพิมพ์อำพลพิทยา, กรุงเทพฯ.

———. 2516. ประมวลสรรพคุณยาไทยภาค 3. โรงพิมพ์อำพลพิทยา, กรุงเทพฯ.

เสงี่ยม พงษ์บุญรอด. 2522. ไม้เทศเมืองไทย. เกษมบรรณกิจ, กรุงเทพฯ.

Airy Shaw, H.K. 1972. Euphorbiaceae of Siam. Kew Bull. 26(2):191-363.

Backer, C.A. & R.C. Bakhuizen van den Brink. 1963. Flora of Java vol. 1. N.V.P. Noordhoff, Groningen, The
Netherlands.

Backer, C.A. & R.C. Bakhuizen van den Brink. 1965. Flora of Java vol. 2. N.V.P. Noordhoff, Groningen, The Netherlands.

———. 1968. Flora of Java vol. 3. N.V.P. Noodhoff, Groningen, The Netherlands.

Backer, C.A. 1949. Aizoaceae. Flora Malesiana 1(4):267-275.

Bailey, L.H. 1949. Manual of Cultivated Plants. Macmillan Publishing Co., Inc. New York.

Burkill, I.H. 1935. A Dictionary of The Economic Products of The Malay Peninsula vol. 2. Art Printing Works, Kuala Lumpur.

Chansuwanit, N. & C. Chanprasert. 1994. Medicinal Plants and Local-Used Plants in Paknampran, Pranburi District, Prachup-Khiri-Khan Province. Region 7 Medical Journal 13(2):145-164.

Chantaranothai, P. & J. Parnell. 1994. A revision of *Acmena*, *Cleistocalyx*, *Eugenia s.s.* and *Syzygium* (Myrtaceae) in Thailand. Thai For. Bull. (Bot.) 21:1-123.

Chayamarit, K. 1986. Leguminosae Plants in The Mangrove Formations in Thailand. Thai For. Bull. (Bot) 16:119-150.

———. 1987. Capparaceae. Flora of Thailand 5(3):241-271.

———. 1992. Poisonous Plants in Thailand. Thai For. Bull. (Bot.) 19:31-99.

———. 1994. Preliminary Checklist of the Family Anacardiaceae in Thailand. Thai For. Bull (Bot.) 22:1-25.

Chew, W.L. 1969. A Monograph of Laportea (Urticaceae). The Gardens' Bulletin Singapore vol. 25, P. 111-178.

- Chopra, R.N., S.L. Nayar and I.C. Chopra. 1956. Glossary of Indian Medicinal Plants. Council of Scientific and Industrial Research, New Delhi.
- Chopra, R.N., I.C. Chopra and B.S. Yarma. 1969. Supplement to Glossary of Indian Medicinal Plants. The Catholic Press, Ranchi, India.
- Constantin, J. 1935. Asclepiadaceae. *Flora Generale de L' Indo-Chine* 4, 1:1-54.
- Dap, P. 1935. Verbenaceae. *Flora Generale de L' Indo-Chine* 4, 1:774-913.
- Geesink, R. 1975. Portulacaceae. *Flora of Thailand* 2, 3:268-273.
- Guerrero, L.M. 1921. Medicinal Uses of Philippine Plants. In *Minor Products of Philippine Forests*. Bureau of Forestry Bulletin No. 22. Vol. 3:149-329.
- Hafliger, T.J. and M. Wolf. 1988. *Dicot Weeds I*. Ciba-Geigy Ltd., Basle, Switzerland.
- Harriman, N.A. 1991. Leeaceae. *A Revised Handbook to The Flora of Ceylon*. Vol. VII:391-393.
- Hiepko, P. 1987. Opiliaceae. *Flora of Thailand* 5,1:93-103.
- Hoogland, R.D. 1951. Dilleniaceae. *Flora Malesiana* 1, 4:141-174.
- . 1972. Dilleniaceae. *Flora of Thailand* 2, 2:95-108.
- Hooker, J.D. 1872-1875. *Flora of British India* vol. 1. Reeve & Co., Ltd. Kent, England.
- . 1876-1879. *Flora of British India* vol. 2. Reeve & Co., Ltd. Kent, England.

Hooker, J.D. 1880-1882. Flora of British India vol. 3. Reeve & Co., Ltd. Kent, England.

———. 1883-1885. Flora of British India vol. 4. Reeve & Co., Ltd. Kent, England.

———. 1886-1890. Flora of British India vol. 5. Reeve & Co., Ltd. Kent, England.

———. 1890-1894. Flora of British India vol. 6. Reeve & Co., Ltd. Kent, England.

———. 1897. Flora of British India vol. 7. Reeve & Co., Ltd. Kent, England.

Hou, D. 1962. Celastraceae. Flora Malesiana ser. 1, 6:227-291, 389-421.

Houl, D. 1978. Anacardiaceae. Flora Malesiana ser. 1, 8:395-548.

Hu, S. 1955. Malvaceae. Flora of China. The Arnold Arboretum of Harvard University.

Huber, H. 1983. Apocynaceae and Asclepiadaceae. A Revised Handbook to The Flora of Ceylon 4:25-124.

Hutchinson, J. 1973. The Families of Flowering Plants. Oxford At The Clarendon Press.

Jessop, J.P. 1979. Liliaceae. Flora Malesiana 1, 9:189-235.

Keng, H. 1969. A Revision of Malesian Labiatae. The Gardens' Bulletin Singapore vol. 24, p. 13-180.

Kiangsu New Medical College. 1977. A Dictionary of Chinese Traditional Medicine vol. 1. Shanghai Ren-Min-Wei-Sheng Publishing Co., Shanghai.

Kirtikar, K.R., B.D. Basu and I.C.S. An. 1935. Indian Medicinal Plants vol. 2. Jayyed Press, Delhi-6.

- Kirtikar, K.R., B.D. Basu and I.C.S. An. 1935. Indian Medicinal Plants vol. 3. Taj Offset Press, Delhi-6.
- Kokwaro, J.O. 1976. Medicinal Plants of East Africa. General Printers Ltd. Homa Bay Road, Nairobi, Kenya.
- Kurup, P.N.V., V.N.K. Ramadas and Shri Prajapati Joshi. 1979. Handbook of Medicinal Plants. Central Council for Research In Ayurveda and Siddha, New Delhi.
- Larsen, K. 1992. Amaranthaceae. Flora of Thailand 5, 4:375-409.
- Larsen, K., S.S. Larsen and J.E. Vidal. 1984. Leguminosae-Caesalpiniodeae. Flora of Thailand 4, 1:1-129.
- Lewis, W.H. and M.P.F. Elvin-Lewis. 1977. Medical Botany. John Wiley & Sons, Inc., New York.
- Ludivina, S. de Padue and J.V. Pancho. 1983. Handbook on Philippine Medicinal Plants vol. 4, University of The Philippines at Los Banos.
- Mabberley, D.J. 1995. Vitaceae. A Revised Handbook to The Flora of Ceylon vol. IX:446-482.
- Nielsen, I.C. 1985. Leguminosae-Mimosoideae. Flora of Thailand 4, 2:131-222.
- Niyomdham, C. 1994. Key to the genera of Thai Papilionaceae Plants. Thai For. Bull. (Bot.) 22:26-88.
- Perry, M. 1980. Medicinal Plants of East and Southeast Asia. The MIT Press, London.
- Philcox, D. 1995. Brassicaceae (Cruciferae). A Revised Handbook to The Flora of Ceylon vol. IX:1-13.
- Phupathanaphong, L., P. Siriruksa and G. Nuvongsri. 1989. The Genus Hibiscus in Thailand. Thai For. Bull. 18:43-79.

Ridsdale, C.E. 1976. Leeaceae. Flora Malesiana 1, 7:755-782.

Rudd, V.E. 1991. Fabaceae (Leguminosae) Subfamily Faboideae (Papilionoideae) A Revised Handbook to The Flora of Ceylon 7:108-326.

Stone, B.C. 1972. Rutaceae. Tree Flora of Malaya vol. 1:367-387.

van Borssum Waalkes, J. 1966. Malesian Malvaceae revised. Blumea vol. XIV, no. 1:1-213.

van der Meijden, L. 1988. Polygalaceae. Flora Malesiana 1, 10:455-539.

van Ooststroom, S.J. 1953. Convolvulaceae. Flora Malesiana 1, 4:388-512.

Viggo, B. and T. Schumacher. 1987. Traditional Herbal Medicine in Northern Thailand. University of California Press, Ltd.

Watt, J.M. and M.G. Breyer-Brandwijk. 1962. Medicinal and Poisonous Plants of Southern and Eastern Africa. E & S Livingstone Ltd. Edinburge and London.

Whitmore, T.C. 1973. Euphorbiaceae and Flacourtiaceae. Tree Flora of Malaya 2:34-161.

Yamazaki, T. 1985. Scrophulariacees. Flore du Cambodge du Laos et du Viet-Nam 21:3-217.

———. 1990. Scrophulariaceae. Flora of Thailand 5, 2:139-238.

ครุฑนิชื้อภาษาไทย

กระถินไทย	140	ฉัตรพระอินทร์ 1, 2	106,136	นางจุ่ม	48
กะทกรก	170	หุ่ยปี่ไก่อ	50	น้ำเต้าแล้ง	176
กะเม็ง	82			นํ้านมราชสีห์ใบเล็ก	88
กาวกะปอม	186	ชบา	102	นํ้านมราชสีห์เล็ก	90
กินกึ่งน้อย	168	ชมพูสุาแหรก	198		
กำแพงเจ็ดชั้น	188	ข้าวพูล	172	บานบุรีเหลือง	20
		หุ่ยเห็ดไทย	54	บาหยยา	36
ขยุ่มดินหมา	118	หามะเลียง	138	บัวบก	60
ข้าวต้ม	210			ใบระบาด	34
เขือง	134	คาคตะกั่ว	100		
		ค่อไต้	22	ผักขมหัด	28
		ตะขบป่า	92	ผักขวง	94
ครอบจักรวาล	104	ตะแบกนา	130	ผักตบชวา	84
คอนสวรรค์	120	โถงวะ	116	ผักตบไทย	162
ครามขน	108	คำลิ่ง	72	ผักนึ่งร้ว 1, 2	110,112
ครามป่า	202	คำแยตัวเมีย	132	ผักเบี้ยหนู	180
คาง	18	คำแยแมว 1, 2	14,16	ผักเป็ดไทย	26
คูน	52			ผักแพงพวย	148
		เถาคัน	58	ผักหวานตัวผู้	42
แจง	150	เถาวัลย์เปรียง	74	ผักหวานบ้าน	190
				ผักเสี้ยน	68
		เทียนหยด	80	ผีเสื้อ	62

พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 2

ฝิ่นต้น	128	ต้นทมแดง	174	หญ้าหนอนตาย	182
		เล็บมือนาง	184	หนามแดง	152
พิกุล	160	เถียน	154	หามนุษย์	166
แพงพวยฝรั่ง	56			หัวแมงวัน	44
		วาสนา	78	หางนกสิง	64
มะกอกฝรั่ง	196	ว่านผักนึ่ง	114	โหมแจวนา	96
มะขาม	200	ว่านหางจระเข้	24		
มะนาว	66			อบเชยเถา	212
มะนาวเทศ	208	สมุนไพรแดง	126	อังกาบ	40
มะเฟือง	38	สมุนไพรดำ	124	อัญชัน	70
มะไฟนกคุ้ม	30	สวาด	46		
มะแว้งเครือ	194	ไส้ไก่	122		
ไมยราบ	158				
ไมยราบต้น	156	หญ้ากาบหอยดอกขาว	146		
เม่าไข่ปลา	32	หญ้ากาบหอยตัวเมีย	142		
		หญ้ากาบหอยเล็ก	144		
ยอบ้าน	164	หญ้าเกสัดหอย	76		
		หญ้าขัด	192		
รสสุคนธ์	204	หญ้าปีกไก่ดำ	178		
รำเพย	206	หญ้าพงพดเขา	98		
		หญ้ายาง	86		

